

előretölt

helyőrség

IRODALMI-KULTURÁLIS MELLÉKLET

2 Interjú Majoros Sándorral

6 Lovas Ildikó novellája

7 Verebes Ernő esszéje

2019. június 15. II. évfolyam 6. szám

Zöld sorozat 2

vezérvess

Celler Kiss Tamás

interjú a megterített asztallal

a megterített asztalt kéne megkérdezni. az asztalt, amely azoknak lett megterítve, akik évek óta kerülik egymást. akik leülhetnének, de nem ülnek le. ezt az asztalt, ha kérdeznéd: neked mi maradt? a hűlő székek ropogása éjszaka, válaszolná, de ne gondold, nem a testek melegítették fel őket. hanem a nap, a langyos nap, amely alá néhány sötét figura mégis eljön olykor. és itt kevergetik levesüket, azt képzelve, hogy ez az idegesítő szürcsölés valójában párbeszéd. hogy mit csinálnak még? egy másik Orbánt idézgetnek: a hülyeség a kibírhatatlan, mondják, hogy ebben telik el az életünk. ragacsos szavak állnak össze fohásszá a szájukban: ó, szent irodalom, ó, szent szakmaiság, ó, szent kívülállóság – így ez a néhány sötét figura a langyos nap alatt. de nem vagyok megsértődve, és nem hibáztatom őket, válaszolja a megterített asztal, csak egyszerűen unom. és most már meghallgatnám azokat is, akik leülhetnének egymással, de nem ülnek le. azokat is, akik eljöhetnének, de nem jönnek el.

A szövegben utalás található Orbán Ottó A létező szocializmusról című versére.

Az alkotó az Emberi Erőforrások Minisztériumának Móricz Zsigmond-ösztöndíjasa

novella

HÁBORÚS BŰNÖK BÉKEIDŐBEN

Még mindig élénken emlékszem azokra a beszélgetésekre, amelyekbe a hetvenes évek elején bonyolódtam bele, az akkor reménytelenül önféjűnek tartott, de mint kiderült, politikai éleslátásával korát messze megelőző nagyapámmal. A gangból lekanyarított kis konyhában ücsörögtünk az alkonyat felé közeledő délutánban, és azokról az eseményekről, hírekről diskuráltunk, amelyek engem, a jól tájékozott, fölvilágosult fiatalembert érdekeltek.

Nagyapám – a sokat látott és tapasztalt emberek bölcsességével – remekül szórakozott azon, hogy a tudományos világlátással szemben felhozott ér-

veit képtelen voltam megérteni. Legnagyobb összezördülésünk abból származott, hogy nem hitte el a holdutazást. Majdnem sírva fakadtam a tehetetlenségtől, mert semmilyen érv nem győzte meg a tévedéséről. Ez csak propaganda, az amerikaiak ehhez nagyon értenek – hajtogatta, én meg egyre erőtelenebbül győzködtem, hogy az egész világot azért mégsem lehet becsapni, nem beszélve arról, hogy a holdra szállást az oroszok sem vonják kétségbe.

Megállíthatatlanul sodródunk át a politika mezejére, amihez már annyi közöm sem volt, mint kecskének a szolmizáláshoz. Javában zajlott Viet-

námban az imperializmus hódító háborúja, amelyben számunkra az amerikaiak voltak a rosszak, az ellenük harcolók pedig a jók. Utólag persze rájöttem, hogy ha egy nagyhatalom valahol fegyveres konfliktusba bonyolódik, akkor rögtön a konkurens nagyhatalommal kerül szembe, mert az mindjárt tömni kezdi fegyverrel a megtámadottakat. De nálunk, a Balkánon, a negyvenes évek elején ez még másként működött, így nem igazán lehetett kétségbe vonni azt, hogy a mi partizánjaink a szabadságért harcoltak, a németek pedig betolakodók voltak. A nagyapám ezt vonakodva bár, de elismerte. Azt azért si-

etve hozzátette, hogy a háborús technikák is változnak, és lesz majd idő, amikor az olyan népi-irtások, mint amilyen a kragujevaci volt – a németek ott vagy kétezer ártatlan civilt, közöttük egy egész gimnazista osztályt végeztek ki –, észrevétlenül átcsúsznak a mindennapokba.

A kérdés nem az, hogy a háború alatt melyik fél milyen technikákkal irtja az ellenséget, hanem, hogy ez a dolog folytatódhat-e a békeidőben – mondta. Ne úgy képzelj el ezt, mint a filmekben, hogy jön egy csapat katona, és a falhoz állítva halomra lövi az embereket, mert az már nem békeidő, hanem úgy, hogy ezt a dolgot

nem puskával, hanem rendletekkel és nemzetközi megállapodásokkal hajtják végre. Ilyen háborús bűn volt például a kitelepítés – fogta halkabbra a hangját a nagyapám –, amiről titeket persze elfelejtettek tanítani az iskolában. Lehet, hogy abba nem haltak bele ezerszám az emberek, de az így elkergetett és kismimizett nép olyanra vált, mint amikor elkapunk valamilyen gyógyíthatatlan betegséget. Egész életükben bennük maradt a kórság, hogy elűzték őket a szülőföldjükről, és amikor eljött az idejük, korábban halnak, mint azok, akikkel ilyesmi nem történt meg.

folytatás a 3. oldalon

„ÚGY VAGYOK VAJDASÁGI, HOGY MEGREKEDTEM A MÚLTBAN” Mihályi Katalin

Majoros Sándor József Attila- és Márai Sándor-díjas író 1991 óta Budapesten él, de művei helyszíne többnyire ma is a szülőfalva, Bácskossuthfalva (Moravica), a bácskai táj, sőt, legutóbbi novelláskötetének történetei Boszniában játszódnak, amelyet szintén jól ismer, hiszen a hetvenes években ott töltötte katonaidejét. Habár nagyon fontos számára a szépirodalom, és erősen hisz abban, hogy a papíralapú könyvnek van jövője, az interneten tizenöt éve indította útjára és működteti azóta is a Regénytárat.

A Regénytár honlapján ott a megjelenés, hogy a létező és nem létező irodalom fóruma. Mennyire hódít a virtuális megjelenés manapság? Ez egy párhuzamos világ a papíralapú megjelenés mellett, amely mégis más, már csak abból kiindulva, hogy egy történet átírható, akár hetente megváltoztatható a vége?

– A Regénytár 2004-ben jött létre, és nagyon büszke vagyok arra, hogy tizenöt éve tűzön-vízen át egyedül hordozom ezt a „terhet”, amelyet magamra vállaltam. A kétezres évek elején szédületes fejlődésbe kezdett, szinte felrobbant az internet, és mindenki azonnal megpróbálta megtalálni rajta a helyét. Engem az irodalom érdekelt, ezért arra kerestem választ, hogy az írás vajon meg tud-e kapaszkodni a világhálón. Gyorsan kiderült, az internetes irodalomnak rövidnek, érdekesnek, figyelemfelkeltőnek kell lennie. Amíg a hagyományos irodalomnak megvan a saját kanonizált hagyománya, a neten sok olyan játékos slendriánságot is megengedhetünk magunknak, ami papíron nem élne meg. A Regénytáron megjelenő írások nagy részének én vagyok a szerzője, néha a barátaim is besegítenek, például Kerékgyártó György, a többkötetes író. Ha azokkal az írásokkal, amelyek a Regénytárban novellaként, irodalomként kapnak helyet, megjelennek egy folyóirat szerkesztőségében, azt mondanák, ez mind kidolgozatlan, elnagyolt. De a neten ezt olvassák. Nagyon sikeres volt például a 2005 és 2010 között működő sokkezes regényírás játékunk, amely során egy rövid regénykezdetet kellett az alkotótársaknak meghatározott terjedelemben folytatniuk, úgy, hogy közben az olvasók is befolyásolni tudták, miként folytatódjon a történet. Fergeteges, humoros, egymást túllícitáló szövegrészek születtek. Ez egy valódi interaktív játék volt, nemzetközi téren is egyedülálló vállalkozás, mert másutt is sokan próbálkoztak ezzel, de sorra belebuktak. Ám haladni kellett a korról, más trendek alakultak ki a neten, több képre, szellősebb felületekre mutatkozott igény, és a Regénytárat át kellett alakítani. Az új dizájnba a közös regényírást már nem tudtam beprogramozni, így abbamaradt.

Nem szabad a papíralapú könyvkiadást sem elsíratni, van jövője a komoly, igényes irodalomnak is. Legutóbbi műve, *Az ellenség földje* című novelláskötet – amely a Magyar Napló kiadásában jelent meg – egy első világháborús novellafüzér. A jó, ízesen, zamatosan elmesélt történet a 21. század emberét is vonzza. Hisz a jó történetben?

– A hagyományos könyvben is hiszek – hogy visszautaljak a kérdés elejére –, pedig annak idején, amikor az e-book divatba jött, én is beszereztem egy e-olvasót, de gyorsan elajándékoztam, mert rájöttem, hogy a papíralapú könyv az igazi. Más az internetes játszódás, és más egy megfogható, kinyitható, nyomdailatú kötet. A könyv túl fogja élni ezt a mostani válságot, de egyre inkább szubkultúra lesz. Egy szűkebb elitet mindig vonzani fog, és ezzel helyreáll a világ rendje, mert a könyv olyasféle áldozathozatalt vár az olvasójától, amelyre ebben a modern, felületes és gyorsan változó világban csak a legkiválóbbak képesek. Ezért számomra az internetes próbálkozások mellett az is fontos, hogy az olvasóhoz könyv formájában is eljussanak a regényeim, novelláim. Nem lehet azt állítani, hogy túlzásba viszem a megjelenést, mert bár van annyi novellám, hogy évente össze tudnék állítani egy novelláskötetet, ennek nem látom értelmét. A novelláskötetek nagy része úgy készül, hogy a szerző kiválogatja a legjobb írásait, és ír hozzájuk egy magyarázatot, hogy a gyűjtemény miért egységes. *Az ellenség földjét* nem így, hanem tudatosan, tervezve írtam. Az volt a célom, hogy bemutassam azt az egy hetet, amikor már megtörtént az osztrák–magyar hadüzenet, de a Monarchia serege még csak vonult át Bosznián, készülődve a szerbek elleni első, remélhetőleg könnyű győzelmet hozó összecsapásra. Ebben az egy hétben nem történik semmi világrengető, csak az, hogy a civil életüket hátrahagyó fiatalok belépnek egy számukra idegen, riasztó, szinte már egzotikus világba, amely körülveszi és átalakítja őket. Látszatra ezek mind könnyed, magukat olvastató történetek, de megvan a mélységük is: a történelem, a társadalmi viszonyok, maga a milió, az emberi viselkedésmódok mind ott vannak a háttérben. Ez testhezálló téma volt számomra, ugyanis a hetvenes évek közepén Boszniában voltam katona. Úgy éreztem, az 1914-es évek és a hetvenes évek Boszniája nem különbözik olyan nagyon egymástól, hogy ne lehetne vele foglalkozni. Írás közben a saját élményeimet áttranszformáltam hatvan évvel korábbra, de a megélt élmény hitelessége így is megmaradt. A nyitónovella például arról szól, hogy egy nehézüteg egy rossz manóver miatt majdnem beledől a folyóba. Ez hetvenötben velünk is megesett egy tankkal. Egyébként érdekes, hogy Ivo Andrić, amikor a *Híd a Drinán*t megírta, a mesélést az I. világháború előestéjénél hagyta abba. Én most ezt megtoldottam egy kis lépéssel. A kötetet Macedóniában is kiadták, kevésen mú-

lott, hogy Szarajevóban szerb nyelven is megjelenjen. Magyarországon is szép pályát futott be, mert az I. világháború centenáriumaiban látott napvilágot. Az esemény kapcsán számos tanulmány és esszékötet jelent meg, de új szépirodalmi mű nemigen.

Megint a jó történetről van szó.

– A hetvenes-nyolcvanas években, amikor az avantgárd és a posztmodern volt a divatos, támogatott irányzat, a történet olyannyira mellőzötté vált, hogy úgy voltak vele, az meséljen történeteket, aki parasztmemoárokat akar írni, a komoly, nívós irodalom mindig a szövegirodalom. A kilencvenes években aztán homlokegyenest megváltozott a trend, mert hirtelenében mindenki történeteket kezdett gyártani, de ez sem váltotta meg az irodalmat. A történetírásához ugyanis kell egy katalizátor: a megélt élmény. Úgy nem működik, hogy ülök a lakásban, és kitalálok, hogy mi történt valahol, valakivel, aztán erről írok egy regényt. Ott kell, hogy legyenek, ott kell, hogy éljek abban a világban, amelyről beszélek. Fájdalmas, de igaz, hogy felnőtt egy generáció, amely már nemigen történik semmi. Uniformalizált lett a világ, a globalizáció berterített bennünket, az emberi sorsok nem válnak el markánsan egymástól. Az egyéni tragédiák ugyan megvannak, mert mindenki úgy teszi tönkre az életét, ahogy akarja, és ebben nagy fantáziával működünk mindahányan, ám ez még nem garancia az irodalmi színvonalhoz. Az én generációmnak a katonaság volt a drámai, meghatározó élmény, még mindig tudok belőle meríteni. A szocializmus időszaka a mai szemmel nézve abszurd, groteszk világ volt, a

mai fiataloknak fogalmuk sincs, hogyan éltünk abban az időben, és hogy milyen volt bácskai magyarként megélni ezt a korszakot.

Ezért fontos, hogy az író a számára jól ismert világban merítkezzen meg újra és újra? Bácska, Bácskossuthfalva (Moravica)...

– Nem lehet elszakadni. Márquez azt nyilatkozta egy alkalommal, hogy hét-éves kora után nem történt vele semmi lényeges. A gyermekkor az, amikor még nem létezik idő, amikor eljön a nyár, végtelennek tűnik a szünidő, a világ is. Szemben azzal, amit ma élünk, hogy szinte trappolnak a napok, most volt vasárnap, és már megint szombat van. Nem tudunk magunkhoz térni, elmélyedni. Még mindig emlékszem arra, hogy klottgatyában éltük át a nyarat, és még mindig érzem, ahogy a nap sugarai szurkálják a vállam. Lehet, hogy ennek biológiai magyarázata van, hiszen a tudomány megállapította, hogy létezik sejtszintű memória is, amely sokkal elementárisabb, mélyebb, mint az, amit írásban, szövegben elraktározunk.

Az írónál mennyire van meg más emberekhez képest az intenzívebb, koncentráltabb figyelem, a kifejezettebb hosszú távú memória, a nagyobb érzékenység, amit aztán felhasznál írás közben?

– Biztos, hogy ezért is író az író, mert ez nála jobban működik. Ha ez nem foglalkoztatna, akkor inkább bútort készítenék, falat raknék.

Mennyire könnyen ír?

interjú

– A regénytáras írás könnyen megy. Az oda szánt írásokban is akad egy-két gondolat, amely esetleg megüti az irodalom szintjét, de az egész olyan légies, mint a hab a kávéban. Ha akarom, irodalom, ha akarom, nem az. Teljesen más, ami nyomtatásban jelenik meg. Ott nagyon meg kell fontolni minden egyes szót. Volt olyan novellám, amelyet hat hónapig írtam. Eljutottam egy pontig, aztán többször visszafejtettem, végül kidobtam az egészet, és újrakezdtem. Megecsik, hogy nem áll össze a novella, amely valójában egy regény kicsiben, tehát ugyanúgy fel kell építeni. Sokszor jön egy briliánsnak tűnő ötlet, aztán az író rájön, hogy legfeljebb közepes novella hozható ki belőle, úgyhogy nem érdemes vele foglalkozni. Ezért írok kevés novellát: nagyon „megrágom”, alaposan felépítem mindet, és arra törekszem, hogy amit kiadok a kezemből, az még véletlenül se legyen unalmas. Az teljesen rendben van, hogy nem lehet minden írással megváltani a világot, de az író sosem élhet vissza az olvasó türelmével. Nagyon nehéz ebben a multimédiával telezsűfolt világban megfogni az embereket. Ezért mondom azt, hogy mi, írók egymás iránt is felelősséggel tartozunk. Ha unalmasan írok, azt mondja az olvasó, ilyen az egész magyar irodalom, nem érdemes rá időt pazarolni. De ha írok egy érdekes novellát, azok, akik olvassák, más szerzők műveit is a kezükbe fogják venni. Régebben, amikor még nem volt multimédia, ha egy könyv rossz volt, úgy volt vele az olvasó, a másik majd jó lesz. Ma már erre nincs idő.

Szabadkai középiskolás korában hente vett egy könyvet, a zsebpénze egy részét erre költötte.

– Akkoriban a heti 50 dináros zsebpénzből tudtam venni egy könyvet, és még tejszóra és kenyérre is maradt. Mára

átalakult a könyvpiac, nem beszélve a könyvkiadók és -terjesztők gondolkodásmódjáról. Abból indulnak ki, hogy a könyv csak akkor adható el, ha drága, mert az emberek ajándékba veszik meg egymásnak. Az Olcsó Könyvtár sorozat – amelynek egyes darabjai százezres példányszámban fogytak – ma már nem működne. Ezt el kell fogadni. Az is tény, hogy az ember az olvasmányai hatvan-hetven százalékát középiskolás korában fogyasztja el. Aki ebben a periódusában intenzíven olvas, egész életében jó barátságban lesz a könyvvel.

Habár 1991 óta Magyarországon él, írásai tematikáját, kötődéseit tekintve vajdasági magyar írónak vallja magát.

– Úgy vagyok vajdasági, hogy megrekedtem a múltban. A mögöttünk létező időnek vagyok a vajdasági írója. Se jogom, se tudásom, se más eszközöm nincs, hogy a szülővidékem mai gondjairól, örömeiről beszélhessek, viszont a kilencvenes évek előtti időszak az enyém. Én annak a világnak lettem az írója. Emlékszem, a nyolcvanas években nagy viták folytak, hogy egyetemes-e a magyar irodalom. Még a legnagyobb filozofok sem tudták egyértelműen eldönteni ezt a kérdést, pedig úgy is meg lehetett volna közelíteni, hogy az írás, az irodalom vagy jó, vagy nem irodalom. Amikor Márquez regényei eljutottak hozzánk, mindenki megértette, mit akar velük mondani. Az ő latin-amerikai világa itt, a Kárpát-medencében is érvényesült. Nekem is ez a törekvésem az írásaimmal, de különösen ezzel a legutóbbi könyvemmel, *Az ellenség földjével*, amelyet ha Macedóniában elolvasnak, megértik, mit akarom vele mondani. Ez volt a törekvésem. Minden jó irodalom egyetemes, és ez igaz a magyar irodalomra is.

novella

Majoros Sándor

Mindezek alapján jogos azt feltételezni – folytatta a nagyapám –, hogy az emberi lét alapja nem a béke, hanem a háború. Ha jobban körülnézel, és megfigyeled a híreket, magad is láthatod, hogy a hírek arról szólnak: valahol mindig válság van. Ez pedig olyan, mint a tarack: ha kivágod, és szétszórod a darabjait, minden egyes csonkjából új növény fejlődik, és olyan mélyre hatol le a talajba, hogy lehetlenség kitépkedni a teljes gyökérzetét. Egyik válság a másiktól kapja az energiáját, és mint valami betegséghordozón utaztatja magát országról országra.

De a legördögibb az, hogy a válságokból kibomló háborús technikák folyamatosan változnak, igazodva az adott korszak fejlettségi szintjéhez. A középkorig a háborúk olyanok voltak, hogy a két sereg felsorakozott egymással szemben, aztán összecsapott, a győztes pedig a csatatérről elvonulva birtokba vette a vesztes javait. Az első világháborúban ezt próbálták erőltetni, de aztán belátták, hogy a szuronyrohamok ideje lejárt. A második világháborúban az vált világossá, hogy a frontharc felett is eljárt az idő, és én mondom neked, lesz olyan korszak, amikor a hadviseléshez nem is lesz szükség fegyverekre. Az a nép emelkedik föl, amelyiknél nagyobb lesz a népszaporulat. Te még meg fogod érni azt, hogy a háborút nem puskákkal, hanem gyerekekkel fogják megvívni. Az anyák maguk elé tartott gyerekekkel vonulnak az új háborúba, és mert a velük szemben állók elavult módon a puskáikra bízzák magukat, ők lesznek, akik a rövidebbet húzzák.

De ha már így kiforogta a szó, térjünk vissza a kezdethez: lehet-e békeidőben háborús bűnt elkövetni? – kérdezte ekkor mélyen a szemembe nézve, és rögtön meg is adta a választ: Szerintem lehet. Az alattomos, egyéni gazdasági érdekeket követő politika is teremthet olyan világ-

rendet, amelynek következtében százerek válnak földönfutóvá és nyomorékká, közvetett módon pedig halálos beteggé. Azok a pénzemberek, akik gátlástalanul gyűrik be maguk alá a vagyont, lényegében fosztogatnak és gyűjtogatnak, még ha ezt nem is fáklyával teszik. A harcosló, rossz gazdaság meddővé változtatja a földet, elapasztja a vízforrásokat, agyonszennyezi a levegőt. Ez százmilliók életét sodorja veszélybe, és mivel a béke csak a háború mocsarára fektetett palló, minden további nélkül háborús bűnnek nevezhető.

Hála istennek, én már nem érem ezt meg, de mire te megöregszel, olyan lesz a világ, hogy bárhol, bármikor kipattanhat egy háborús szikra. Seholy, senki sem lesz biztonságban, mert az ellenség nem visel majd egyenruhát. A háború, akár a ragacos októberi köd, rátapad az egész világra, és hiába költenek rá az országok egyre nagyobb pénzeket, nem tudnak elene küzdeni, mert az új típusú ellenség képtelenség lesz fogást találni.

Így beszélt a nagyapám a hetvenes évek elején – még ha nem is hajszálpontosan ezekkel a szavakkal –, amikor a világ nagyobbik része még abban hitt, hogy a tudomány lesz az emberiség valódi megváltója.

Mélyen megbántva, sértődötten hagytam magára az öreget, és azzal a meggyőződéssel rugdaltam odébb az utamba kerülő göröngyöket, hogy mondhat bármit, sokkal többet tudok nála, mert rendszeresen nézem a tévét. Most pedig, ennyi év után belátva, hogy mélyen és kegyetlenül igaza volt, minden tévedésemet és rossz döntésemet odaadnám, ha bocsánatot kérhetnék tőle. De ezzel sajnos elkéstem. Ha létezik túlvilág, nagyapám ezen a furcsa vágyakozásomon biztosan csak mosolyog. Szabályszerűen kipödrött bajusza alatt.

LAPSZÁMUNK SZERZŐI

- Agárdi Gábor** (1987) újságíró, szerkesztő (Szabadka)
Bordás Győző (1948) író, kritikus (Újvidék)
Brenner János (1985) szerkesztő, tanár (Szabadka–Újvidék)
Celler Kiss Tamás (1995) költő, az Újvidéki Egyetem BTK Magyar Nyelv és Irodalom Tanszékének hallgatója, Móricz Zsigmond-ösztöndíjas (Szenttamás)
Csorba Béla (1950) költő, néprajzkutató, publicista (Temerin)
Fehér Miklós (1994) író, újságíró (Zenta)
Fekete J. József (1957) író (Zombor)
Lovas Ildikó (1967) író (Szabadka)
Majoros Sándor (1956) író, szerkesztő (Bácskossuthfalva–Budapest)
Mándity Blanka (2001), a zentai Bolyai Tehetséggondozó Gimnázium tanulója (Zentagunaras)
Mihályi Katalin (1961) újságíró, szerkesztő (Szabadka)
Mirnic Károly (1937) szociológus, politológus (Szabadka)
Molnár Tibor (1966) történész, fõlevéltáros (Zenta)
Patyi Szilárd (1987) történelem–filozófia szakos tanár, újságíró (Szabadka)
Sinkovits Péter (1946) író, költő (Zenta)
Szögi Klaudia (2002), a szabadkai Kosztolányi Dezső Tehetséggondozó Gimnázium tanulója, a Messzehangzó Tehetségek Alapítvány ösztöndíjprogramjának támogatottja (Horgos)
Tóth Eszter Zsófia (1975) történész, társadalomkutató (Budapest)
Varga Noémi (2000), a Zentai Gimnázium végzős tanulója (Zenta)
Verebes Ernő (1962) költő, drámaíró, zeneszerző (Zenta)

Lapszámunkat **Mezei Erzsébet** alkotásaival illusztráltuk.

Impressziók

„CSAPATAINK HARCBA ÁLLNAK”

Nagy Imre szerepe az 1956-os forradalom és szabadságharc eseményfolyamában

Dr. Mirnics Károly

Sine ira et studio
(Tacitus)

Nagy Imre 1896. június 7-én született. 1958. június 16-án végezték ki. Nagy titokban a 301-es parcellában Borbíró Piroska néven temették el. Idén harminc éve, hogy 1989. június 16-án a mártír miniszterelnököt és társait ünnepélyes keretek közt, több százezres tömeg kíséretében temették újra.

Szinte ugyanazon a napon, amelyen elkezdődtek a magyarországi forradalmi napok, minden nyugati nagyhatalom államfője vagy szövívője „közölte” a világ és Magyarország közvéleményével:

Nem segítünk és nem is fogunk segíteni Magyarországnak és a magyaroknak, mert nem tehetjük; a) számunkra fontosabb a szuezi válság rendezése, a tőkés világkereskedelem akadálytalan működése; b) a Szovjetunió érdekövetésében nincs szándékunk sem fellépni, sem beavatkozni (erről nemzetközi szerződésekben állapodtak meg velük; ezeket nem rúghatják fel).

Hiszünk a magyar nép hősiességében!

Politikailag igencsak műveletlennek kell lennie annak, aki ennek a megértésére képtelen! Mert mit jelent ez?

Polgárháborúban oldja meg a baját a magyar nép;

ha nem vállalják a polgárháború velejáróit, úgy kényszerítsék a szovjeteket engedményekre.

Figyelembe véve, hogy csupán egy évtized múlt el a II. világháború befejezése óta, amelyben Magyarország egymillió emberáldozatot szenvedett el, aminek pontos okait ma is kutatják a történészek, vállalhatatlan volt a polgárháborús véráldozat. Egyébként nincs embertelebb üzenet, mint a polgárháborúra buzdítás. Azok agyában, akik ilyet tesznek, a humanizmus minden lámpása kialudt.

Maradt tehát a második megoldás! Engedményeket kicsikarni a szovjetektől. Ez a folyamat lehetett volna szerencsésebb is. Azonban nem így történt, ugyanis a szovjetek megszegték a gentleman's agreementet, a hallgatóságos megegyezést, amelybe Sztálin azonnal beleegyezett, amikor Churchill elébe tett egy papírfecnit, amelyen az állt, hogy Magyarországon 50 százalék érdekeltség marad a „miénk”, 50 százalék lesz a „tiétek”.

Nem meglepő, hogy a hallgatóságos megállapodást megszegték, hiszen Molotovnak mindig is az volt a véleménye, hogy a Szovjetunió a cári Oroszországnak, a cári Oroszország pedig a Bizánci Birodalomnak a folytatása. Érdekövetésének határa ott van, ahol megállt a Vörös Hadsereg. Sztálin a külpolitikában mindig az orosz Molotov hatása alatt állt. Természetesen jogos lett volna az elvárás és az engedmények kicsikarása a churchilli javaslat szerint, a szovjet gyakorlat azonban ezt nem igazolta. Semmi áron sem engedélyezhették Magyarországot Nyugat felé, hiszen az precedenst jelentett volna. Természetesen a nyugati hatalmak pontosan tudták, hogy ennek így kell történnie. A reformkommunista utat éppen ők gondolták ki, és ajánlották annak, azoknak, akik értenek a szóból, a diplomácia szótárából. Tehát meg kellett

Fotó: Lakatos Péter / MTI

találni a szerepre legalkalmasabb politikai személyt. Ez pedig nem volt nehéz: Magyarországon az éppen akkor kegyvesztett, de valamennyi népszerűséget mégis élvező Nagy Imrében találták meg a forradalmi, politikai vezetőt. A nyugati nagyhatalmak már 1946-ban kiküldték politikai vezéregyéniségnek Nagy Imrét. Ők építették ki számára a tekintélyt, és a forradalom politikai jelképévé tették. Mindezekkel együtt és a történelmi visszatekintések tükrében is az 1956-os magyar szabadságharc és forradalom elválaszthatatlan Nagy Imre nevével. Ez a név politikai jelképpé vált.

Nagy Imrét tehát nem a magyar nép emelte politikai vezéregyéniséggé, akik azonban tekintélyét építették, hamar rátaláltak személyében a reformkommunistára, akiről azt is tudták, hogy foglalkozott tudományos kutatással, ami fogékonyabbá tette őt a változtatások érzékelésére. Magatartása egyetemi professzoré volt: tökéletesen megfelelt a célnak, tehát be kellett járnia a számára kijelölt utat. Ez egyben azt is jelentette, hogy a nyugati hatalmak általa megszabadultak a legnagyobb gondtól, ami nem volt más, mint az, hogyan semlegesítsék a Szovjetuniót egy létfontosságú válságban, a gyarmatosítási politika folytatásában és a nemzetközi munkásmozgalom esetleges fellángolásában.

Jól számítottak: az 1956-os eseményeket követően a Szovjetunió hatása a nemzetközi munkásmozgalomra végleg megszűnt, tekintélye a nemzetközi szinten állandóan csökkent – noha katonai ereje folyamatosan erősödött. Ugyan a mai napig sikerült megtartania a katonai egyensúlyt az USA-val szemben, de ennél semmi többet.

Nagy Imre „szabadságharcos” szerepének következményei

Nagy Imre „szabadságharcos” szerepe a legnagyobb és világtörténelmi jelentőségű. Szózata a magyar néphez lelep-

lezte a Szovjetunió birodalmi érdekeit, ezáltal kétségessé téve azok jogosságát, illetve megtartását. A nyugati világ haladó értelmisége, akárcsak munkásosztálya, egyszer s mindenkorra elpártolt a Szovjetuniótól. Legismertebb mondata, miszerint „csapataink harcban állnak”, mivel egy vezéregyéniséggé tett ember szájából hangzott el, aki a mártíromságot is vállalta, a több évszázados magyar szabadságharcos törekvések legnagyobb alakjai közé emelte. Addig, amíg ez a mondat nem hangzott el, az események aránylag véletlenszerűen alakultak, és kevesen vettek részt a szabadságharcban. Addig bármit rá lehetett volna fogni a történetekre: csetepaté, huligánvirtus, utcai rendbontás, roszszabb, mint egy szervezetlen parasztlázadás, naplopó munkások cirkusza stb. Az azonban, hogy „csapataink harcban állnak”, azt jelenti, hogy Magyarország mint állam a nemzetközi jog alapján védelmi háborút folytat a Szovjetunióval szemben. Minden magyart fegyverbe és harcba szólít! A Nagy Imre-beszéd elhangzása utáni időszakra esik a védelmi háború áldozatainak a legnagyobb része. A nemzethez intézett szózat mindenkit, az egész népet arra figyelmeztette: „Itt az idő, most vagy soha!” – fegyvert kell fogni, a haza vitézséget vár el tőlünk, a haza veszélyben van, „el kell menni katonának”.

Nagy Imre kiléptette Magyarországot a Varsói Szerződésből, elutasította a Szovjetuniót mint birodalmat és annak világhódító törekvését, amely a kis népek bekebelezésére irányul. Megmutatta, hogy a magyar nemzet sok évszázados törekvése a függetlenség, mert máskülönben a helyzete az lesz, hogy két pogány közt egy hazáért pusztul.

Nem túlzás azt mondani, hogy többet ennél a szabadságharc politikai vezéregyénisége nem tehet. Ha viszont ennél kevesebbet mond, eleve halálra ítéli a szabadságharcot. Nagy Imre két-három hét, vagyis rendkívül rövid idő alatt hi-

hetetlenül hosszú utat tett meg az ortodox kommunistától a polgári jellegű szociáldemokráciával való kibékülésig, annak megértéséig. Bátran kijelenthetjük, a toleranciának ilyen előtörése szinte egyedülálló.

A sors fintora vagy politikai tanulság, hogy örökségének legnagyobb hasznélvezője Kádár János volt. A szovjetek, ha nem is változtattak a rendszeren, de „engedtek a gyeplőn”, hiszen benne megbíztak. Kádár János lett a „gulyáskommunizmus” együtt a szovjet érdekövetésben a legnépszerűbb kommunista vezér, államfő. A szovjetek Magyarországon kíváncsian kísérleteztek a különféle gazdasági és rendszerbeli intézkedések bevezetésével. Nem engedték meg ugyan a churchilli fifti-fiftit Magyarországnak, többet engedtek meg azonban a magyaroknak, mint bárki másnak az érdekövetésben, vagy akár önmaguknak. Nem is tehettek másként. Nemzetközi szinten a kommunista vezetők közül Tito és Kádár János élvezte a legnagyobb tekintélyt. Ezenkívül Tito külön is nagyra értékelte Kádárt, és maga mellé tette „nagyságban”.

A tolvajról

Általánosan ismert, hogy a tolvaj mindig elhallgatja, ki tette gazdaggá. Ebben az esetben a tolvaj és mindvégig, szinte haláláig gyáva Kádár János utolsó percéig elhallgatta, hogy az 1956-os magyar szabadságharc és forradalom, valamint Nagy Imre és az ő meggyilkolása tette azzá, aki volt: a „puha” hatalom egyedüli megtestesítőjévé a keleti lágereben.

Nagy Imre helye a köztéri emlékezetben

Nagy Imre kiállása, emberi nagysága megkérdőjelezhetetlen, erről a három évtizeddel ezelőtti újratemetési ceremónián elhangzott beszédek máig tanúskodnak. A reformkommunista vezető iránti tiszteletet mutatja a születésének 100.

látószög

évfordulójára, 1996-ban emelt köztéri szoborkompozíció. Közéleti hullámokat vetett a döntés, miszerint a Kossuth tér rekonstrukciója – a Steindl Imre Program keretében történő szoborrendezési koncepció – értelmében a Vértanúk teréről áthelyezik a szobrot. Érthető, hogy ez közéleti hullámverést okozott. Hosszú távon azonban sokkal fontosabb, hogy Nagy Imre köztéri szobrát semlegesíteni kell az eszmei zűrzavartól, és elejét kell venni annak, hogy pártharcok tárgya legyen. A kritikai hangok és a vélemények politikai és ideológiai indíttatásúak, ezeket tudomásul kell venni, annak reményében, hogy új helyével a Nagy Imre-szoborkompozíció legalább annyit nyer, mint a József Attila-szobor nyert, amikor áthelyezték. A párbeszédre való törekvés szellemében ennek a lehetőségét meg kell adni.

Talán az ideológiai meggyőződés okozta felfokozottság állapota az oka az olyan kijelentéseknek, amelyek szerint azzal, hogy a Nagy Imre-szoborkompozíció elkerült a Vértanúk teréről, 56-nak már nem maradt emléke az Országház előtti téren, „csak néhány golyó a falban”. Meg kell jegyezni, hogy ez a néhány golyó a falban olyan emlékmű, amelyről tudni kell: „2001-ben a túlélők kezdeményezésére állította a Földművelésügyi és Vidékfejlesztési Minisztérium az 1956-os parlamenti sortűz áldozatainak emlékjelét a minisztérium épületének arkádjai alá. Kampfl József szobrászművész és Callmeyer Ferenc építészmérnök közös munkája a Kossuth téri sortűz kereszt-tűzébe elhunyt civil áldozatoknak állít emléket. Az embereken áthatoló, majd a minisztérium arkádfalaiba fúródó gyilkos lövedékek véletlenszerű halmazát bronzból öntött golyók szimbolizálják. Az egyik alkotó, Callmeyer Ferenc, maga is a Kossuth téri sortűz túlélője.”

Azok a golyónyomok a falban tehát a civil áldozatokról, a hősiességről és a mártírhalálról szólnak, a magyar nemzet halált vállaló bátorságát jelképezik,

amivel az egyes emberek kiálltak a nemzet szabadságáért. Ez nem kevesebb emléke 56-nak, hanem a legtöbb. Ugyanígy megkerülhetetlen a Kossuth téri sortűz áldozatainak emlékhelye, amelyről nyugodtan kijelenthetjük, mentes az ideológiától és a hatásvadászattól, tiszteletet és kegyeletet sugároz.

A Nagy Imre mártír miniszterelnök emlékére állított szoborkompozíció Varga Tamás szobrászművész munkája. Az ideológiai vitáknál és a politikai szócsatáknál sokkal fontosabb kérdés, hogyan látja az alkotó a szoborkompozíció új helyét, hiszen ő szakmai, és nem ideológiai elvek mentén dönt. A Népszavának idén februárban írásban adott nyilatkozatából idézve a következőképpen értékeli az alkotó a folyamatot: „A szobrom, a Nagy Imre-emlékmű új helyszínen való felállításáról szóló megbeszélések feszült légkörben, de civilizált hangnemben folytak. Úgy éreztem, partnerem – akár engedmények árán is – megegyezésre törekszik, és szobrom érdekében én is az elfogadható kompromisszumokat kerestem. A felajánlott helyszínt elfogadtam. Lett volna lehetőségem mást javasolni, de megfelelőnek találom. Ismerem a felmerült ellenérveket, de úgy vélem, hogy észrevennem, ha a helyszín a művészi koncepciómmal összeférhetetlen lenne. (...)

A megállapodás viszont azt jelenti, hogy az újrafelállítással kapcsolatban (akárcsak 1996-ban az eredeti helyszín esetében) mindaddig én vagyok minden művészi döntésért felelős, amíg én vagyok az elhelyezés művészi vezetője. Azért vállalom ezt, hogy szobrom, a Nagy Imre-emlékmű, nívós budapesti helyszínen maradhasson. Azt gondolom, ez nemcsak az én érdekem, hanem mindenkié, aki tiszteli Nagy Imre emlékét.”

Ehhez nincs mit hozzáfűzni. Őrizzük együtt Nagy Imre emlékét, emlékezzünk arra, hogy a nagyhatalmak és birodalmak mohóságától a kis népek csak függetlenségük megőrzésével menekülhetnek meg.

vers

Celler Kiss Tamás

mese a szilárd talajról

hogy két lábbal álljak rajtad –
szilárd talaj, te földi kert,
lehet három kívánságod,
de ez legyen az egyik.

mert én anélkül is hajlamos
vagyok állítani, hogy két
lábbal állnék rajtad. és ha
már nem lesz mit állítanom,
itt dőlök ki én is.

itt nevelem érveimet,
ezeket a kevert fajú
kutyakölyköket –
még nem tudom,
mekkorára nőnek.

viták zajlanak rólad, szilárd talaj,
hogy létezel-e egyáltalán,
és mind, aki rólad vitázik,
rajtad áll.

vizeletszag jelöli a
nézetkülönbségek határait,
a tények helyét lábnyomok.
az egymáshoz való közeledés:
hangos csaholás. megpróbálni
megérteni a másikat:
birtokháborítás.

és néhányan fényvéveket utazva
visszajönnek, és azt mondják:
a jövőben se vár ránk más,
csak ugyanez.
sötét emberi órák, ameddig
a szem ellát.

és olykor téged kérlek,
józan eszem, ábrándjaim
földi helytartóját: áruljuk el
a szilárd talajt, hagyjuk
sorsukra érveinket,
és költözzünk a csillagosba.

novella

NYALOGATÓK

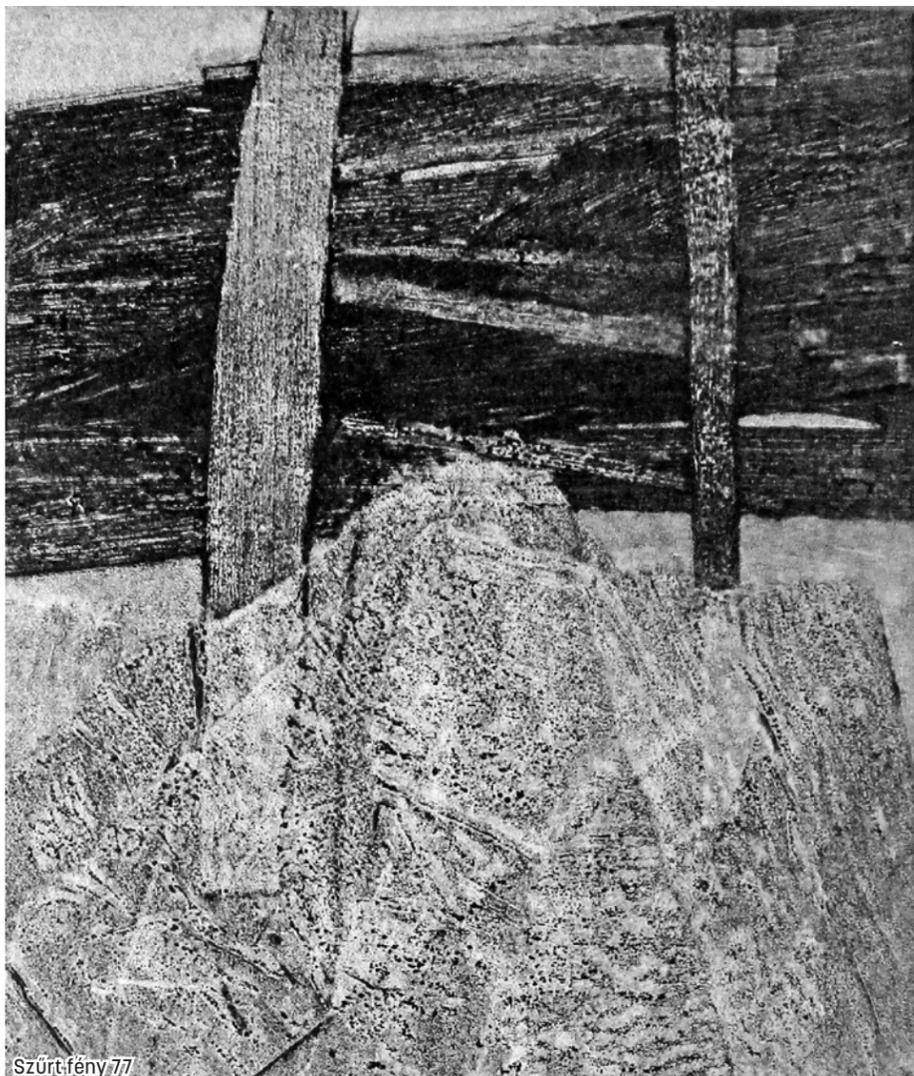
Fehér Miklós

A járvány kitörésekor nem tudtuk, mihez kezdjünk. A sajtó egyszerűen csak Nyalogatóknak becézte őket. Úgy tűnt, a világban mindenhol egyszerre álltak elő ezzel a névvel. Mintha más titlust nem kaphattak volna. Fogalmunk sincs, honnan indult az egész, de a karanténok megjelenésekor már mindenhol ott voltak. Az elején legyintettünk az egész epidémiára. Talán a vicces elnevezés vagy az abszurd tünetek miatt vettük félvállról a dolgokat. A szkeptikusok hisztériának címkézték a történeteket, és a XVI. századi táncepestishez hasonlították a látottakat. Voltak olyanok is, akik a figyelem középpontjába szerettek volna kerülni, így sokan viccből nyalogatták barátaikat. A tudósok tehetetlenül tanácskoztak a nemzetközi konferenciákon: sem bakteriális, sem vírusos fertőzést nem fedeztek fel, mellékhatások nem jelentkeztek. A betegek csupán annyit adtak a tudunkra, hogy ellenállhatatlan vágyat éreznek a nyalakodásra. A politikusok körében elképesztő vitákat generált a járvány, államháztartások mondtak csődöt, jelentősen átalakult a világpolitika térképe, nyalogatópárti és nyalogatóellenes csoportok alakultak ki. Kezdetben a fertőzöttek kiöltötték a nyelvüket, és az egészségesek bőrét akarták. Ezután... semmi sem történt. A Megnyaltak ugyanúgy viselkedtek, ahogyan eddig. Minden maradt a régiben. Amikor a Nyalogatókat kizártuk a társadalomból, szegregátumok jöttek létre. Hiába a segélycsomagok, a Nyalogatók hátat fordítottak az emberiségnek, és önmagukból táplálkoztak. Rettenetes bűz terjedt a városzéli telepeken. Este tíz órától reggel nyolcig csak a rendfenntartó erők alkalmazottai lehettek az utcán. Bárki, aki megszegte a szabályokat, ellenállónak minősült, s azonnal a szegregátumba került. A fertőzés lappangási ideje – minthogy kiváltó okát sem tudtuk – ismeretlen maradt. Egyeseknél öt hét elég volt, másoknál akár fél év is eltelt, mire az első tünetek láthatóvá vál-

tak. A Megnyaltak haja kihullott, fogak nélkül maradtak, bőrük pedig ragacsos lett. A helyzet drasztikusan megváltozott, a Nyalogatók kitortek a gettókból, és településeket építettek saját szájuk íze szerint. Osztálykülönbségek voltak az első generációs Nyalogatók és a későbbi Megnyaltak között. A társadalmi hierarchiában nehézkessé vált a függőleges migráció, rendkívüli kitartás és hatalmas mennyiségű nyál kellett az előrehaladáshoz. Minél több embert térítettek meg, annál feljebb kerültek a sorban. Sokan csak mélyebbre süllyedtek az evolúciós ranglétrán, és a Megnyaltak gyengébb egyedei elvesztették kommunikációs képességeiket.

A karanténok csődöt mondtak. Ha időben reagálunk, ha nem hallgatunk, talán a gyógymódot is megtaláltuk volna. A Nyalogatók mindenhova beszivárogtak, s ha nem figyeltünk, egy óvatlan pillanatban mi is Megnyaltakká váltunk. A katonaság minden erejével azon volt, hogy élhetővé tegye a falvakat és a városokat, de a Nyalogatók ellen nem volt fegyver. Az Európai Egyesült Államok vezérkara volt az első, amely kimondta, hogy mindenáron meg kell állítani az ellenséget. A Demokratikus Afrikai Unió elítélte az öreg kontinens módszereit. A gyilkosság jogállami norma lett. Megpróbáltunk egy asztalhoz ülni velük, de minden törekvésünket lesöpörték az asztalról, s a Nyalogatók urai a Megnyaltak Seregével felemésztette déli rokonainkat. A Nyalogatók szűk rétege egyre gazdagabb lett. Saját testüket a mi nyálunkkal óvták, míg a szegényebb rétegű Megnyaltak lassanként elrohadtak. Senki sem nevetett többé.

A Megmaradtak Társadalmá a sarkkörökre menekült. Időnként kapcsolatba lépünk egymással, s ha másnak nem is, annak örülünk, hogy a Nyalogatók megjelenésével lelassult a globális felmelegedés. A hideg még kitart. Egyszer talán megszokjuk az örök nappalokat és éjszakákat is. A Megnyaltak közelednek. Mindenkit bekebeleznek.

Szűrt fény 77

DÜLL KISASSZONY ELTÉVED

Lovas Ildikó

Düll Ella lecsöpögtette a hálóingét. Általában egész heti étrendje ott virított a kifakult, apró rózsákkal díszített hálóruháin. Hacsak tehetette, egész nap hálóingben volt, azt nevezte munkaruhájának. Amikor főznie kellett, kertet kapirgálni, virágot locsolni, vasalni, akkor kényelmes trénerkába öltözött. Elviselhetetlennek tartotta a melegítő, mackó, szabadidőruha elnevezéseket, mert azok semennyire sem fejezték ki a viselet lényegét. A trénerka olyan szó, mint az otthonka. Arra utal, azt fejezi ki, amit jelent. Nem kell rajta gondolkodni. Közvetlen kapcsolatban van a valósággal a szó, trénerka. Arról nem beszélve, hogy otthonos. Otthonos kifejezés, érzelmi töltete van. És helyi identitása. Ezen egy kicsit eltöprengett, mert meglepődött azon, hogy ilyesmi jut eszébe, mármint olyasmi, hogy az elnyűtt ruhadarabnak identitása van. Aztán megvonta a vállát, haladni kell a korról, motyogta, haladni kell a korról, ha legközelebb a rádióba hívnak, legalább ne hozzak szégyent a szerkesztő fejére. Benne vannak a szerbek. A trénerkában. Ha nem volna ennyire elnyűtt, hanem vadonatúj lenne, akkor csakis a szerbek volnának benne, sok-sok szerb, férfiak és nők, gyerekek, fiatal lányok és fiúk – mind-mind trénerkaviselők. Ebben vannak otthon, így járnak iskolába és gyakran Szegedre is, ahol néhány év alatt elfoglalták az Árkádot, belakták, otthonosan mozognak benne, olyannyira, hogy az Árkád hangos, vidám hely lett, ahol már dohányozni is lehet, és minden pincér tud szerbül. Vannak olyan kávézói az üzletközpontnak, ahol csakis szerbül beszélnek, aminek a helyiek is nagyon örülnek, mert ez színesebbé, izgalmasabbá teszi a mindennapjaikat, és egyszerűbbé a rendelést. A szerb pincér előzékeny, ugyanakkor határozott. A helyieknek ez jól esik. Érzik, hogy hiába is kötözködnének, nem mennek sokra, úgysem érti. Viszont ez a pincért a legkevésbé sem zavarja, mert gond nélkül tud kommunikálni, azzal pedig, hogy melyik köret helyett mit szeretne a vendég, nem foglalkoznak, mert azt főzze meg otthon, vagy menjen el a Tiszavirágba, ahol széles választék van, minden igényhez igazodó. Az árat is a mindenféle igényhez igazítják, tehát itt, ahol az árak alacsonyabbak, a vendégnek kell igazodnia. Ilyen egyszerű, csak meg kell értetni a fogyasztókkal. A szerb pincérek megértetik velük, így mindenki boldog és elégedett. Persze ez nem rögtön alakult ki, hanem mostanra. El kellett azt telnie huszonöt-harminc évnek.

Düll Ella a keze ügyében lévő szalvétával elmaszatolta a fakó

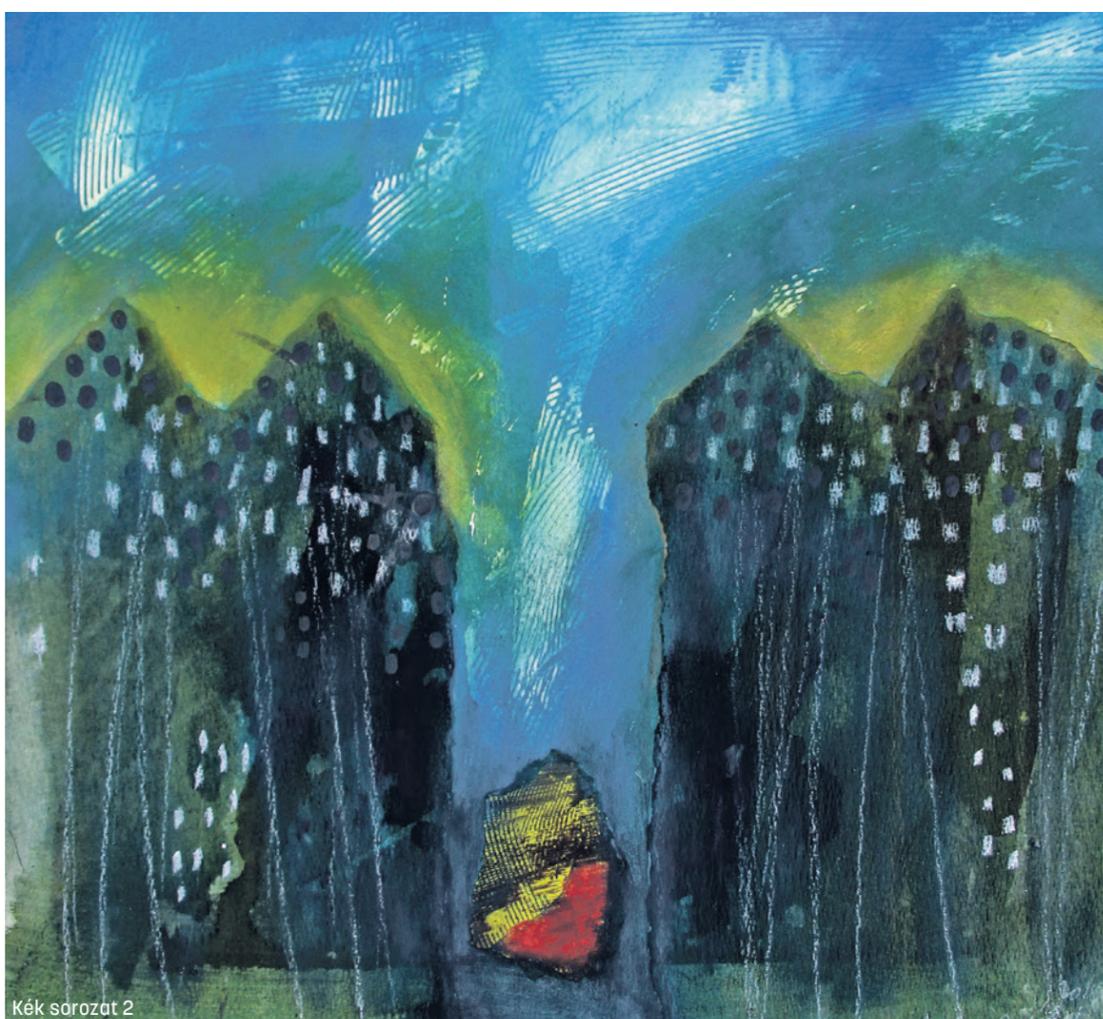
rózsa közepére csöppent kávé, felrakta a szemüvegét, és a telefonjába beírta a szerb–magyar fordítót, majd a megjelenő négyzetbe (írjon be szöveget) beírta: trénerka. Izgatottan várta a magyar megfelelőjét. Tréningruha. Bólintott. Igaza volt, hiába, ebben a korban már mindig igaza van az embernek, akkor is, ha nincs, mert a felgyülemlett tapasztalat azt mutatja, hogy előbb-utóbb az lesz, amit mondott. Az igazságot legjobb kiterjeszteni az időben, ha pillanatnyilag nem is úgy van, nemsokára úgy lesz. Talán egy kicsit rá kell segíteni, nem feltűnően, de mindenképpen megtehető az, hogy az ember rásegít saját igazának a bizonyítására. Az idő a legjobb barátja az embernek, tanítómestere és tanítványa, kettő az egyben, sőt egy az egyben. Egyszerre. Az idő múlik, holnap már ki fog emlékezni arra, hogy miben volt igaza (akárkinek)? Az egész csak hozzáállás kérdése, ezt az elmúlt húsz évben jól megértettem, merengett Düll Ella, hirtelen rátörő szomorúsággal, hogy korábban nem értette. Úgy élt évtizedeken keresztül, hogy az maradandó nyomokat hagyott a lelkében, a testéről ne is beszéljünk. Bezzeg, ha negyven évvel később születek, mennyivel szebb, könnyebb, egyszerűbb életem lehetett volna, sóhajtott. Mennyivel jobban ki tudtam volna teljesíteni a bennem meglévő tehetségeket. Tehetségességeimet. Mennyivel gyorsabban és határozottabban tudtam volna érvényesíteni az igazságot. Az igazságom.

Mert mi is az igazság?

A beszüremkedő reggeli nap sugarak rátapadtak a kisasszony ráncaira, fényel töltötték fel azokat. Düll Ella kuncogni kezdett, kinevette magát. Saját magán nevetett, avított lényén, ahogyan nevezni szokta azt, aki ő volt. Nem volt már ebben a nevetésben semmi keserűség, az évek kilúgozták belőle. Elfogadás sem, mert hogyan is lehetett volna?! Ha azt fogadja el, ami van – alkalmazkodik a korról, felveszi annak ritmusát és mentalitását, ezáltal fiatalodva hozzá a múlt időhöz (ez talán valami oximoron?) –, akkor feladja önmagát, élete történetét, múltját. Elfogadás kizárva, bólintott, keserűség köddé válva, marad a szuszogó élvezet.

Mi az igazság?

Megállt a keze a levegőben, félúton az ablak kilincséhez. Miről is van szó? – kérdezte magát félhangosan. Már megint eltévedtem. Gondolat gondolat hátán. Az egésznek semmi értelme sincs, de mi egyéb szörnyes voltam volna? A trénerka kapcsán mi az igazság, vagy az igazság kapcsán mi az igazság? Hol tartottam? És egyáltalán: hogy kerül a trénerkához az igazság?

Kék sorozat 2

Ezek a bakkecskeszerű ugrások már húsz éve is gondot jelentettek, mára teljesen lehetetlenné tennék a társalgást, ha társalognék valakivel. Visszaült a fotelbe. Sorra veszem, döntötte el. Úgyis van időm, sose lesz reggel fél kilenc. Vagy este fél kilenc.

A trénerka nem tréningruha, a legkevésbé sem az. A fordítás téves. Lehet, elképzelhető, hogy a szó jelentése megfelel a szerb szó jelentésének, de nem fejezi ki annak tartalmát és a valósághoz való viszonyát. Mert ez a szerb jövevényszó csak kisebb részben tréningruha, nagyobb részben általános kizárólag otthon. Kopott, kinyúlt, kínai. A magyar trénerka. A szerb trénerka otthoni viseletként sem kopott, kinyúlt, kínai, hanem márkás cucc, háromhavonta lecserélve. Ugyanakkor ez nem fejez ki szociális különbséget, hiszen a magyarok is, mint például én, megvehetnének háromhavonta egy vadidő trénerkát, hogy abban kapirgáljak a kertben, locsoljam a virágot, főzsek. Ki is próbáltam. De sajnáltam, hogy belemenjen a szag, kitérdelődjön, kisérgölgödjön. Ezért a régibe bújtam, amikor csináltam valamit, és az újat akkor húztam fel, amikor leültem olvasni. Viszont olvasni fekvé szeretek, ahhoz tehát hálóinget kell húznom, mert nem az ágyon, hanem az ágyban, a paplan érintésével szeretek olvasni. Az új trénerkának így semmi értelme nem volt, városba, emberek közé ugyanis nem járunk trénerkában. A magyar trénerka tehát nem olyan, mint a szerb trénerka, és semmi köze

sincs a szó magyar megfelelőjéhez, a tréningruhához. A trénerka életünk közös metszete. Együttélésünk évszázadok alatt finomodó lényege. Nem szó, hanem kapocs. Ismertetőjel. Titkos jelszó. Átvitt értelemben trénerka minden, amire ráismerünk mint azonosságunkat bizonyító tényre. Mint hajdanán az ótörői tea volt az angoloknak. A wurst a németeknek, hózentrógerrel. Vagy a német krimik – bár az talán túlságosan kegyetlen az emberiséggel szemben. A trénerka olyan, ami jó. Azonosságunkat fejezi ki, de nem merénylet az emberiség ellen, mint például a Rex felgyelölő. Minden közösségnek volt trénerkája.

Mi is az a tréningruha?

Düll kisasszony felállt a fotelból, odament az ablakhoz, hogy becsukja. A kerítés résein át kilátott az utcára. Három korabeli hölgyet látott, ők nem voltak kisasszonyok, amint fesszes tréningruhában lassan kocogtak az úttest közepén. Jól tartják magukat, számolt fejben Düll Ella, igazán jól, a korunkhoz képest. Pláne, hogy én két évvel fiatalabb is vagyok, ami hetven felett is számít. Ez tehát a tréningruha, bólintott. Aztán felszisszent, elszégyellve magát. Hiszen a tréningruha nem futóruha, márpedig a három matróra abban lihegett. Futóruhában.

Hagyjuk a részleteket, azokban úgyis az ördög lakozik, akinek az igazsághoz nincs semmi köze, márpedig itt az igazságról van szó. Az ördög azért foglalkozik a részletekkel, mert az egészsel nem tud mit kezdeni. Ez már kezdetben is éppen

így volt, amikor szembefordulva az Istennel, elvesztette az igazságot. Maradtak a részletek. Azokból rakják ki a világot az ember segítségével, aki nagy magabizással maga dönt jóról és rosszról. Ezért van az, hogy mindenki tudja az igazságot. Hiszen, töprengett immár a konyhában, kávéfőzés közben a kisasszony, a jó és a rossz dönt az igazságról. Mert ugyan ki akarna rosszat? Mindenki jól akar. Ezért iparkodik olyan dolgokat cselekedni, amelyek jók, és amelyekről azt állíthatja, hogy azért cselekszi, mert az az igazság, hogy ez a jó. Ilyen egyszerű. Ha meghallják sokan, akkor hangos lesz az igazsága. Ha nem hallják sokan, mint ha nem is mondana semmit. Ez már egy emberöltő óta így van. Vagy már kettő?

Puff, a kisasszony elejtette a kedvenc bögréjét. Úgy látszik, nemcsak az élvezet maradt, hanem az indulat is, motyogta.

Vegyünk például a... Nem, ne vegyünk például semmit. Hiszen még csak tíz óra van. Ha a délelőttnek ebben a kezdődő órájában példákat veszünk, este hatkor képtelenség lesz jó gondolatokat előkaparni, amelyek átvisznek a holnapba. Átveznek velem.

Trénerka és igazság.

Miért kell nekem, itatta fel a konyhakőről a kávé barna folyadékát, egy olyan magától értetődő, kézzelfogható dologról, mint a trénerka, bármit is gondolnom? „(...) nincs más mércénk az igazságra és az észszerűségre, mint saját országunk vélekedéseinek és szokásainak példája és eszméje.”

Manapság senki sem olvas az emberevőkről. Mivel az az igazság, hogy nincsenek emberevők. És az a jó, hogy nincsenek emberevők, mert ha lennének, akkor az rengeteg problémát felvetne a szavak vonatkozásában. Aztán meg a viselkedés tekintetében is, mert mégiscsak kellemetlen, ha megtörténik, elfogy egy-két ember. Tehát nincs emberevés. Ami jó.

Düll kisasszonyt felhívta telefonon a nyugdíj előtt álló rádiós szerkesztő, aki még emlékezett rá. A kisasszony igen megörült a telefonnak, el is vállalta, hogy a félórás kultúrműsor keretében beszélgetőpartnere lesz a szerkesztőnek. A beszélgetést azonban meg kellett szakítani, mert dühös megjegyzések árasztották el a rádió oldalát. Düll Ella ugyanis azt találta mondani, hogy *Az emberevőkről* című esszéjében Montaigne csodálatos összefoglalását adja annak, hogy az emberi természet sajátja az idegenkedés és a ragaszkodás – valami ilyesmit mondott, és éppen belefogott volna egy hosszabb mondatba, amelynek középpontjában a mi és ők öröktől adott feloldhatatlan problémája feszül, ami ugyanakkor inspirálja az őszinteségen alapuló – ma már ez a kifejezés szinte ismeretlen – művészi ábrázolást és társadalomtudományos gondolkodást. Ami pedig összeköti az embereket. Közösségbe kovácsolja őket. Megannyi dolog elválaszthat, de ha néhány közös, akkor abból lesz egy közös tudat. Mint a trénerka – mondta volna egy hosszabb mondatban.

Ezt a vén szatyrot, aki azt gondolja magáról, hogy jogában áll megmondani, mi az őszinteség, és ráadásul emberevőkkel fenyegetőzik, azonnal küldjék ki a szerkesztőségéből.

Ki az a Montény?

Ki az a Dülela?

Takarodjon a francba, sokkal fontosabb témák feszítik a mindennapokat, mint például (a felsorolást Düll kisasszony nem jegyezte meg).

Ilyen és ehhez hasonló megjegyzések árja hömpölygött a képernyőn a szerkesztő előtt, aki együttérzéssel veregette az öregasszony kezét, ugyanakkor verítékcseppek jelentek meg a halántéka tájékán. Düll kisasszony egy papírlapra ráírta: azt hiszem, túlrántottam. Keresse elő a *Young at Heart* című számot, de Frank Sinatrától, az fontos, én meg kisonok. Köszönöm, hogy rám gondolt. De úgy látszik, eltévedtem a szavak és fogalmak között. Ne haragudjon.

Trénerka, trénerka, mosolygott magában Düll Ella, miközben kényelmesen elhelyezkedett a fotelban, a frissen főzött és egy új bögrébe töltött kávét maga mellé helyezve a picinyke asztalkára. Ez a Montaigne is egy trénerka, csak nem kell rá vigyázni, nem bír kisegglődni. Ezen kicsit kuncogott, és felütötte a könyvet.

A MEG NEM TÖRTÉNTÉK SZÍNHÁZA

Verebes Ernő

Belépek.

Nézőtéri székek a színpaddal szemben, más szóval ülőhelyek a játéktér előtt, vagy annak kiegészítéseképpen – a közönség helye ma már nem mindig választható szét a színen játszó ember (színész) helyétől. A színházhoz, akár a szerelemhez vagy a verekedéshez, legalább két ember kell. A színház esetében az egyik a néző, a másik a színész – egyik nézi a másikat. De amíg két színész nyugodtan nézheti egymást a színpadon (vagy idegesen, sőt mérgesen is), két néző ugyanezt már kevésbé teheti meg a nézőtérén, mert abból vagy szerelem, vagy verekedés lesz, s az már nem színház, esetleg a színházi holdudvar része.

Színész és néző. Ha egyik nincs, a színház mint épület létezhet ugyan, előadás viszont semmiképpen sem – vallják a szkeptikusok.

De: képzeljük el, hogy a színészek üres nézőtér előtt játszanak. Nem próbát, előadást. Az esemény valóban drámai, mert a nézők, mivel nincsenek jelen, éppen az ember által megvalósítható legszentebb cselekménynek nem lehetnek szemtanúi. A színészek ugyanis akkor és ott pont a semminek játszanak, ami udvarias és egyben bátor tisztelgés az üresség előtt, mondhatnánk, az elmúlás tudatos gyakorlása, tánc egy igencsak mély szakadék szélén. Némi pátosszal, mindez a végtelenbe való zuhanás előtti pillanat apoteózisa. Egy ilyen előadás, ha egyszer létrejönne, magának a Jóistennek szólna. A színészek és rendezők közül ezért is vállalják kevesen ezt a feladatot. Ezért tartja értelmetlennek a kritika és a színháztörténeti szakiroda-

lom, ezért válik okafogyottá, és ezért nem mondhatjuk ki mindezzel kapcsolatban, hogy: *ezért*. Mert az ok, aki maga a néző, hiányzik a képből. Az indíték, melynek okán egy előadás megtörténhetne, egyszerűen nem létezik.

Vegyünk egy kamaszkori szobát egy olyan poszterrel a falon, mely alá még jó néhányat ragasztott egy szellemében elrugaszkodott fiatal, de ezek közül csak a legfelső látszik. Talán így kell elképzelni azt az isteni élményt is, amely láthatatlan létezésében egy tökéletlen ember által felragasztott plakát alatt próbál kifejezésre jutni. A megmagyarázhatatlan tartalmak ereje pont az ilyen rejtezésben nyilvánul meg.

Tehát az üres nézőtér sem teljesen üres, ha játszanak neki.

Ellenkező esetben viszont valami más (nem) történik. A közönség még a csilláron is lóg, de a színpadon nincs előadás. Csupán valami gyanús félhomály lengi be a játéktérrel, hogy a látás ne váljék teljesen feleslegessé, a vaksötét ne szüntessen meg minden térbeli és – egy idő után – időbeli tájékozódást. Az üres tér „látványa”, vagyis a valamihez köthető nihil is a színházhoz tartozik: a deszkák kopott lépéstérképei, a takarást biztosító oldalfüggönyök, a zsinórpaddás magasának titkai, a reflektorok vak tekintete, egy otffelejttet vödör vagy seprő, papírhóglyók az előző előadásból, mind, mind különös dolgokról győznek meg bennünket. Arról, hogy a Peter Brook által *üres térnek* nevezett valami tele van olyan értelmetlen tartozékokkal, céltalanul otffelejttet kellékekkel, melyek szerepbe való állítás nélkül immár végképp tárgyasultak, meghaltak.

Egy átlagnéző ezt a halált látja a színpadon, ha ott nem történik semmi.

Pedig valami mégis történik.

Egy műalkotás, mindenféle szempontból, a Befogadó és a Mű között valósul meg, vagyis annak esztétikai értéke ugyanúgy függ a befogatótól, mint magától az alkotástól. Színházról szólva, ez a „középre helyezés” esetenként a közönség, esetenként pedig a színpadi cselekmény felé közelít, de a percepció szempontjából a lényeg ugyanaz marad: az élmény sosem csak a nézőtől és sosem csak az előadástól függ. Ellenben a viszonyíthatóság az, mely egy biztos talaj helyett izgalmasan hullámzó ingoványra terel színpadot és közönséget egyaránt. Üres színtér esetén az élményt, a műalkotás terhet teljes mértékben a közönség vállalja magára. Vagyis a néző határozza meg, hogy az a semmi, ami egy nem létező előadás alatt a színpadon zajlik, mikortól és mennyire válik esztétikai élménnyé. Egyáltalán azzá válhat? Mekkora türelem kell hozzá? Öröklétnyi? Vajon alkotássá válhat maga a közönség is – önmaga kényszeralkotásává? Színházi határesetünk függvényének görbéje csak közelíthet ehhez. Bezárulhat-e az a kör, melynek egy pontjában egygyé lesz megfigyelt és megfigyelő?

Elképzelhető, hogy a színház egy szép napon kifordul magából, és belsejét mutatva, szép lassan felemészti a külvilágot – ahogy a külvilág is őt magát. S nem marad más, mint a külső és belső birodalmak múló illúziói, endo- és exotartományok végletes összemosása egy falak nélküli útvesztőben, ahol még csak eltévedni sem lehet.

Ebből kifolyólag kilépni sem.

Szűrt fény 55

képzőművészet

KITÉRŐKKEL EGYENESBEN

Sorok Mezei Erzsébetről

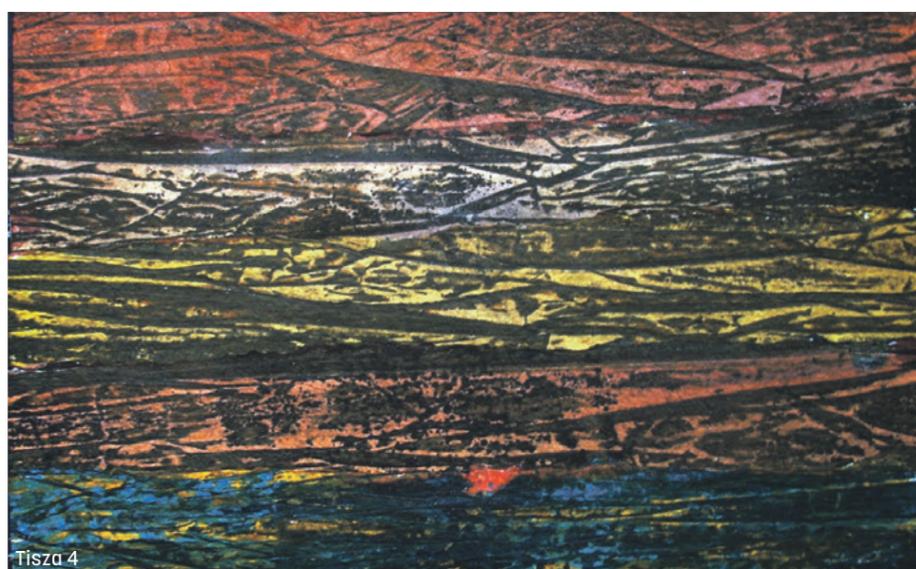
Sorsformálónak tűnnek életútjának sokrakozó földrajzi állomásai. A kamaszkori évekig tartó helyszín Székelykeve, amely amolyan sziget, a maga védettségével, az ősök által folyamatosan és rendületlenül továbbított hagyományok és a gondolati tapasztalások értékeinek megtartásával. „Gyűjtöm és őrzöm őseim bölcsességét, igyekszem átörökíteni belőle valamit – valahol vagy valakiben” – nyilatkozza erről maga Mezei egy interjúban. Az ott felcseperedő gyereklányban valójában két tulajdonság teljeseedik ki, méghozzá igen korán: a tartás, valamint a személyes szabadság igénye. Ezekkel a puttonyában érzéztet Beccsére, majd Újvidékre, tanulmányai színhelyére – ezt követően került Zentára (ott él ma is). Ez a Tisza-parti város valahogyan logikusan, magától értetődően zárja a sort, szinte magát is kínálva: az Ács József, Benes József és Tripolsky Géza által itt létrehozott művésztelepi munka már meghonosodott, a képtárban sorra váltják egymást az igényes kiállítások, ráadásul a vizuális kultúra ápolásában érintőlegesen a múzeum is részt vállal. Ha jobban belegondolunk, nyilván nem véletlen, hogy a Bolyai Tehetséggondozó Gimnáziumnak is éppen ebben a városban működik ez idő tájt képzőművészeti tagozata. Egyszóval a pályakezdő képzőművész-nő (ekkor még inkább pedagógus) jobb helyre nem is kerülhetett volna. További előny a számára, hogy a diákokkal egyazon tanintézményben foglalkozhatott: egészen pontosan harminchét esztendőn át tanított a Thurzó Lajos Általános Iskolában. Ezek az évek a kísérletezést és az együttes munkát tették lehetővé a számára, s mindkettő fontos, hiszen az

újabbnál újabb technikák menet közbeni megismerése és változtatása, valamint a szervezői tevékenység begyakorlása párhuzamosan, napi szinten ismétlődött. Körvonalazódott így mindazonáltal a saját világa is, friss dolgokat létrehozva, közben az iskolai programba a népművészet és a népi hagyományok is beépültek, a gyerekek pedig mind gyakrabban vehettek részt különféle táborokban. „Van bennem egy olyan szervezői készség – állítja később maga is, már a felnőtt, hivatásos alkotókkal foglalkozva –, amelynek eredményeként egyszerűen szeretem összegyűjteni az embereket; szeretem, ha olyan emberek találkoznak egymással, akik hasonlóan gondolkodnak, akik hasonló elképzelésekkel rendelkeznek a művészetről meg úgy általában az életről is.” Az ilyen találkozók ugyanis rendre új impulzusokat adnak, s lehetővé teszik úgyszintén az elgondolások szembesítését és megerősítését, meg a dilemmák bizalmas megvitatását. Méghozzá oly módon, hogy a kölcsönös szemponthoz érve érvényesüljenek. Avagy: a vizuális látásmód szabadsága elsődleges, ugyanakkor fontos az egymással és a közönséggel való találkozás is, a kapcsolatteremtés.

Többször is eltöprengtem Mezei egy kijelentésén, amely így hangzik: „Soha sem egyetlen képről gondolkodom, hanem sorozatokról.” Logikám szerint ez pedig csakis úgy lehetséges, ha a látvány – amelyet majdan a képzőművészet eszközeivel megörökít – a számára nem statikus. És ez válik az ő látásmódjává. Mellesleg e téma kibontásához idézhetnénk Goethét is, aki szerint „gondolkodni érdekesebb, mint tudni, de messze nem

Tisza 3

Tisza 4

olyan érdekes, mint látni”. Nos, magától értetődő, hogy minden ember, minden alkotó másképpen, sajátos módon látja és látatja a világot, hangulatokat és érzéseket más és más módon jelenítenek meg a színek, vonalak és formák sajátos alkalmazásával. Mezei esetében ez tehát egyfajta dinamizmus, amely mondjuk hasonlatos valamelyest az egymást követő filmkockákhoz. Mellesleg ugyanezt a dinamikus változékonyságot tapasztaljuk Mezeinél az alkalmazott módszerek tekintetében is: grafika, akvarell, monótipia, hidegtű, kerámia, nemezelés stb. Külön izgalmas viszont, hogy ez a lüktetés már nem érvényes a szimbólumrendszere és a dekorációs elemek vonatkozásában, azok szinte változatlanok, azzal, hogy alkotónk az archaikus formák meg a huszadik századi áramlatok és izmusok között válogatva nyit teret magának a szabad mozgáshoz. Tágabb értelem-

ben: „Nekem nagyon fontos a szabadság, hogy szabadon dönthessem el, mit akarok, mit szeretnék. Keresem az egyensúlyt a külső hatások, az elvárások, a feladatok és a belső igény között. Ezt kell megtalálni. A belső szabadságot, a gondolatok szabadságát. Az alkotás is erről szól.” Ami pedig az idősíkok érintkezését illeti – mert ezt is tapasztalhatjuk –, érdekes megfigyelni, hogy Mezei Erzsébetnél a kortárs szellemiséggel megmintázott tárgyakkal és tárgyi elemekkel gyakran mintha valamiféle külön ősi patinájuk lenne, amely a szabad felületek egyes részein furcsa alakzatokban sejtelmes zománcként terjed szét. Szintén az időcsúszások példázataként említhető, hogy számos hagyományban ismert az a képzet, mely szerint a régmúltban Ég és Föld együtt alkották az eredeti Egészet. Szétválásukkal megtörtént az első elkülönülés, ám egy létra segítségével mindig érintkezésben maradtak. Ezt fejezi ki közismerten Jákob álombéli lajtorjája is, melyen az angyalok fel- és alájárkálnak. Ugyanakkor a létra – Mezei egyik legállandóbb szimbólumaként – a föllemelkedés meg a fejlődés útjának legelterjedtebb jelképe is, a valódi értékek jellemformáló erejét támaszként hordozva. És ekkor térhetünk vissza az írásunk elején említett szóhoz: tartás. Ez ismétlődik ugyanis aztán műveinek sokaságában, azzal, hogy a *lent* és a *fent* összekötő világhoz Mezei Erzsébetnél a tágas *lent* oly szilárd talapzatú, olyan mértékben megtartó erőt sugárzó, hogy az ezeket a munkákat figyelmesen megtekintő maga is biztonsággal elindulhat néhány létrafokkal felfelé, akárha zarándoklatként, mindenestre egyenesebb tartással, az önmaga immár gazdagabbá váló világában.

Falak 2

Raku kerámia 3

Padlásgaléria

Raku kerámia 2

Raku kerámia 4

Zöld sorozat 4

Ősei bukovinai székelyek, akik 1883-ban települtek az Al-Duna vidékére, magukkal hozva egy sajátos hagyományvilágot, nyelvezetet, dalkincset, életformát. Ebben a környezetben nőtt fel, majd a gimnáziumi érettségi után az újvidéki Tanárképző Főiskola képzőművészeti szakán szerzett oklevelet 1971-ben. Azóta Zentán él, alkot, és a képzőművészet, valamint az iparművészet területén szervezőmunkát is végez. Alkalmi kiállításokat, művészeti műhelyeket, kurzusokat vezet itthon és külföldön.

Zentán 1983-ban megalapítja, 2006-ban hivatalosan is bejegyzti és azóta működteti a Zentai Képzőművészeti Alkotóműhelyt. 2010-től Nemzetközi Művészeti Műhelyként működik folyamatosan.

1993-2006-ig az esztergomi Piktör képzőművészeti tábor és művésztelep művészeti vezetője.

1995-ben Erdélyben az Erdélyi Diáktalálkozó, 1997-ben, 2000-ben és 2002-ben a Minimum-pARTY összművészeti alkotótábor kézművesműhelyének irányítója.

1999-2013-ig a Zentai Művésztelep grafikai műhelyének művészeti munkatársa.

Grafikával fokozottabban 1989 óta foglalkozik. Leggyakoribb kifejezőeszköze a monotípiá, a montázsgrafika és a hidegtű. A grafika mellett iparművészettel, kerámiával és nemezkesztéssel foglalkozik. Illusztrációkat is készít.

Első, bemutatkozó grafikai kiállítása 1991-ben Újvidéken volt. Azóta 30 önálló és 69 csoportos kiállításon szerepelt alkotásaival itthon és külföldön.

Díjak

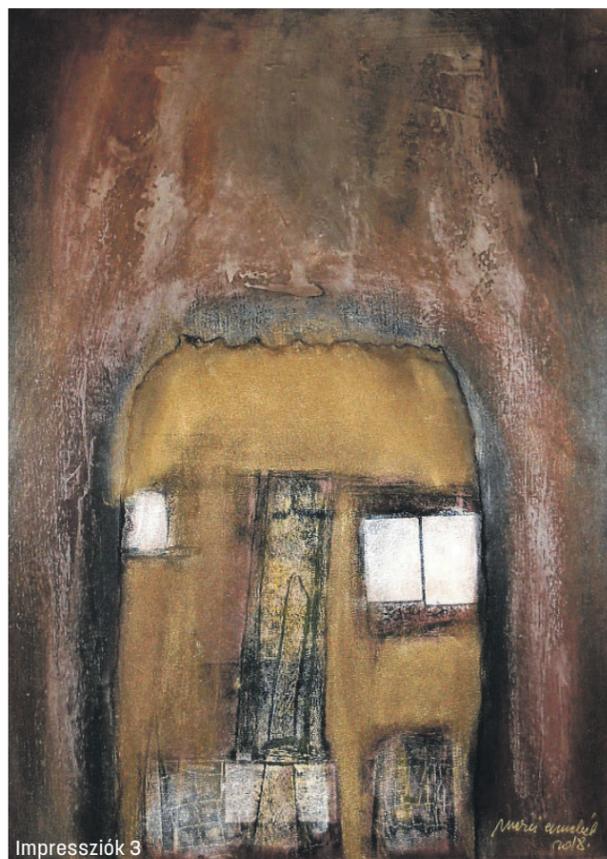
1991-ben Kecskeméten a Katona József grafikai pályázaton három pályamunkája a Lakitelek Alapítvány különdíját nyerte el.

1996-ban TAKT-díjat, majd 1999-ben Forum Képzőművészeti Díjat kapott.

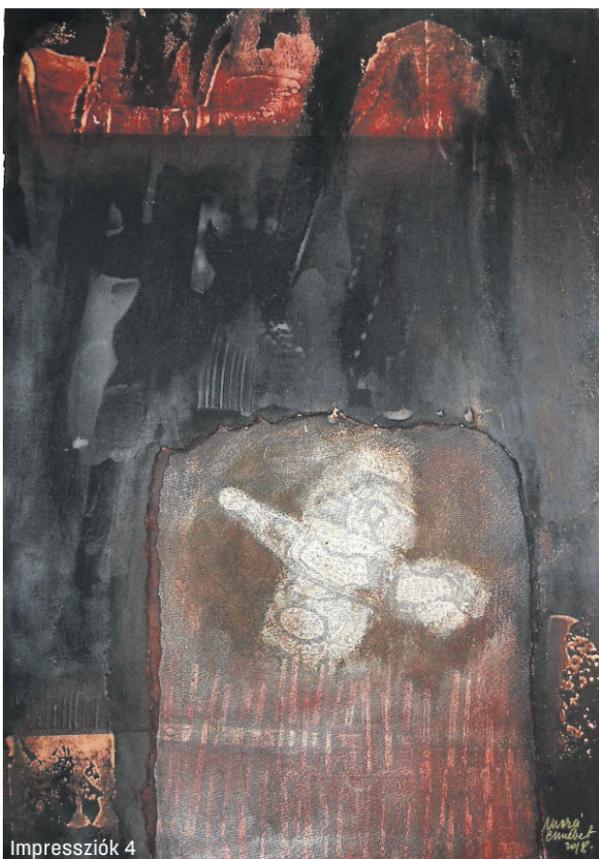
2009-ben Zenta város Pro Urbe díját vehette át.

2015-ben megkapta a Nagypáti Kukac Péter Képzőművészeti Díjat.

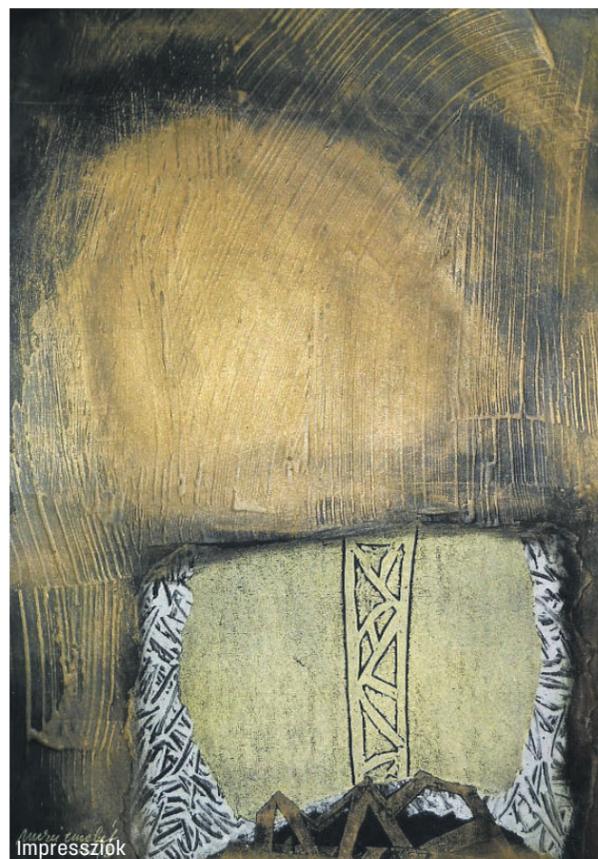
2018-ban Magyar Életfa díjat érdemelt ki.

Impressziók 3

Impressziók 4

Impressziók

Kék sorozat

Anyókák sorozat

Anyókák sorozat 2

emberek a történelemben

MUKUSBÓL MEZEI

Adalékok a zentai Mezei család történetéhez

Mukus Mihály tanítónak és nejének, az óbecsei származású Pulay Matildnak öt fia született: László 1894-ben, Gyula Mihály 1896-ban, Géza Antal Mihály 1898-ban, Győző Béla Ferenc 1900-ban, Mihály pedig 1905-ben.

Az 1896-os millenniumi ünnepségek feltehetően megindították a tanító urat, aminek következtében a család vezetőknévét 1897-ben – belügyminiszteri jóváhagyással – Mezeire változtatta.

A legidősebb Mezei fiú, László nyolc évesen át koptatta a zentai gimnázium padjait, és 1912 júniusában Zentán érettségizett is volna, ha Szőke Dezső tanár úr fizikából nem elégtelenre értékeli tudását... De Mezei László nem adta fel! Szeptemberben a szegedi városi főgimnáziumban megtartott javítóvizsgán már elégséges eredményt ért el ebből a tantárgyból is, és a vizsgabizottság döntése értelmében „*ő a tudományegyetem jogi és orvosi karára, és matematika-termesztudományi tanulmányaira, valamint a műegyetemre, a bányászati és erdészeti főiskolára, s a gazdasági akadémiaéra érettnek*” nyilvánították.

Mezei Gyula az 1910/11-es iskolaévben fejezte be az iparostanonc-iskola III., végzős osztályát, ahol tulajdon édesapja volt az osztályfőnöke. A szakma fortélyait a Bruckner testvérek vaskereskedésében sajátította el. Az 1911/12-es iskolaévben a kereskedőtanonc-iskolát is elvégezte. Jó humorú, ügyes kereskedőként dolgozott.

Géza és Győző a zentai gimnázium szükséges osztályainak elvégzését követően a bajai tanítóképzőben folytatták tanulmányaikat.

Az első világháború kirobbanása Mezeiüket sem hagyta érintetlenül, hiszen a két idősebb fiú hamarosan hadba vonult. László – mint érettségi-

zett hadköteles – tiszti tanfolyamra került, amelynek sikeres elvégzését követően zászlósként szolgált. A háború végén hadnaggyá léptették elő. Arról, hogy vitézül harcolt, kiállításai is tanúskodnak, hiszen kiérdemelte az I. osztályú ezüst vitézségi érmet, valamint a Károly-csapatkeresztet. Megkapta a sebesültek érdmését is, ami azt jelentette, hogy vért is adta a hazáért. Csakhogy a háború befejeződését követően László a kitüntetései mellett egy hívatlan vendéget is magával hozott a harcterről: az alkoholizmust. Valamivel oldani kellett a feszültséget...

Gyula Szabadkára, a cs. és kir. 86. gyalogezredhez vonult be, örvezetőként szolgált. Az ő sorsa a legtragikusabb, hiszen 1916. június 6-án az orosz hadszíntéren sokadmagával, közöttük számos zentaival is, a Bruszlov-offenzíva során hősi halált halt.

Győző 1918-ban, 18 évesen – az osztrák–magyar haderő utolsó háborús erőfeszítése során, a Piave folyó mentén indított támadás idején – került az olasz hadszíntérre, de szerencsésen hazajutott. Zentát azonban addigra már megszállták a szerb csapatok...

Mezei Gézáért egészségügyi okokból katonai szolgálatra alkalmatlannak minősítették. Keviben, a tanyai iskolában tanított. Az impériumváltást követően az új hatalommal már a kezdet kezdetén rossz viszonyba került. Történt ugyanis, hogy – már a trianoni békeszerződés aláírását követően – Zenta főterén állami ünnepséget tartottak, amelyen a délszláv állam himnuszát játszotta a katonazenekar. Géza egy fának támaszkodva figyelte az eseményt. Közvetlenül a himnusz elhangzását követően egy férfi lépett hozzá, és megkérdezte, miért nem vette le a kalapját a himnusz alatt. A fitaleMBER azt válaszolta, hogy ez nem az ő himnusza, mire

egy akkora pofont kapott, hogy hanyatt esett. Az ismeretlen felfedte kilétét, megmutatva titkosrendőri jelvényét. Néhány héten belül Gézáért – mint „államidegen elemet” – kiutasították az országból. Megtehették, hiszen az elcsatolt Délvidéken élő magyarok állampolgársága ekkor még rendezetlen volt, erre majd véglegesen csak 1926-ban került sor.

Gézáért hamarosan László és Győző is követte, ők is Magyarországra költöztek. Géza és Győző tanárok lettek, családot alapítottak.

Győzőnek – aki 63 éves korában hunyt el – és feleségének öt gyermeke született: két fiú és három leány. Ifjabb Győző a Ludovika Akadémiát végezte el, 1943-ban avatták hadnaggyá. A háború végén szovjet hadifogságba esett. A többérvényi fogságból való szabadulását és a Magyarországra való visszatérését követően a hírhedt Államvédelmi Hatóság a rossz hírű kistarcsai táborba internálta, ahol újabb másfél évet raboskodott. 1956-ban szabadult, Csepelen csak fémmunkásként tudott elhelyezkedni. Mivel több nyelvet beszélt, később műszaki fordítóként dolgozott.

Mezei László nem találta fel magát, nem nősült meg. Hivatalnokként próbált megkapaszkodni több helyen is, az ital rabja lett. Végül hazatért, és Zentán hunyt el 1946-ban.

A Mezei fiúk közül csak a legifjabb, Mihály maradt Zentán. Az érettségi vizsgát követően a jogi egyetemen kezdte meg tanulmányait, de a foci jobban érdekelt, így soha nem lett belőle jogász. A neves zentai nyomdászcsalád sarjait, Molnár Szipán Ilonát vette feleségül 1931-ben. Apósa, Molnár Szipán Vince nyomdájában nyomtatták az Összetartás című zentai lapot.

1932-ben született meg Éva lányuk, aki több évtizeden keresztül az újvidéki Forum zen-

Cabinet Portrait
Mezei László szakaszvezetőként az első világháború idején

tai könyvesboltját vezette, és hajlott kora ellenére manapság is a Mezei-családtörténet élő lexikonja.

Mezei Mihály az adóhivatalban dolgozott, ahonnan a Sándor király elleni, 1934-ben elkövetett marseille-i merényletet követően kirúgták. Ezután beállt a családi vállalkozásba, és a zentaiak által „Kisnapredakként” ismert könyvkereskedésben dolgozott. Az 1941-es impériumváltást követően visszakérült az adóhivatalba.

1944 októberének első napjaiban a szovjet Vörös Hadsereg már a Bánátban járt, a zentai adóhivatal tisztviselői is csomagoltak. Mihály úgy döntött – és hogy milyen rosszul, az csak később derült ki! –, hogy október 7-én az egyik utolsó, Budapestre induló vonattal családotul a fővárosba utazik, hogy ott vészeljék át a hadak vonulását. A terv az volt, hogy majd néhány hét múlva hazatérnek. A harcok azonban elhúzódtak, 1944. december 25-én Budapest körül bezárult az ostromgyűrű. A Mezei család a következő hónapot egy XIV. kerületi bérház pincéjében vészelte át, amely szükségóvóhelyként szolgált. Habár Pesten 1945. január 18-án véget értek a harcok, a helyzet nagyon súlyossá vált: hideg téli idő volt, és a város romokban hevert, élelmiszerhiány ural-

kodott, az ivóvízellátás is akadózott. Ráadásul a csellengő szovjet katonák „zabráltak”, és rendszeres volt a nőkkel való erőszakoskodás is.

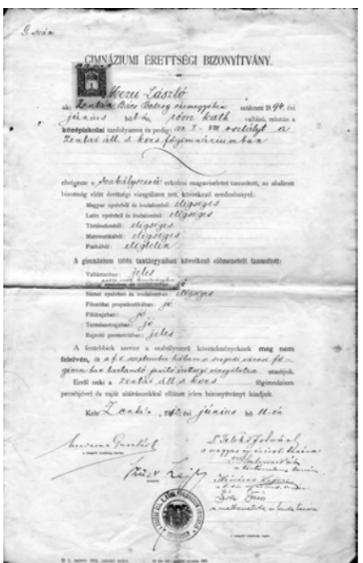
De nem minden szovjet katonára viselkedett így, a túlélés Mezeiék egy jólelkű idősebb katonának köszönhető, aki – feltehetően a gyerekekre való tekintettel – naponta egy vődör édes teát, egy darab zsír-szalonnát, valamint egy fekete kenyert adott a családnak. 1945 márciusára már tarthatatlanná vált a helyzetük, ezért a hazatérés mellett döntöttek. Budapestre Ceglédig tehervonattal, onnan Kecskeméti kocsin utaztak. Szeged érintésével vonattal Szabadkára, majd Zentára jutottak. Hazatérésüket követően, március végén a jugoszláv hatóságok Mihályt – több zentaival együtt – őrizetbe vették, és Szabadkára internálták. Azért lettek gyanúsak, mert 1944 októberében elmenekültek. 1945 júniusában szabadultak, Farkas Nándor zentai kommunista funkcionárius kísérte őket haza.

„Az emberiség nevetve válik meg múltjától, de nem jókedvűen. Így érzi magát az is, aki számot vet a XX. század 36525 napjával...” – írja Mol-dova György XX. század, lépni! című, 2000-ben megjelent kötetében. A megállapítás a Mezei családra is érvényes...

A tanuló neve és ipari foglalkozása	Mesterének neve	Tárgy	Értékelés
III. a) osztály, Csizyfalvi Mezei Mihály			
1. Arpay Vince szobafestő	Schickman János	je	elég.
2. Arjay István ács	Arjay István	je	je
3. Bakai Zoltán faragó	Bruckner Ferenc	je	je
4. Balta János cipész	Pap József	je	je
5. Barath István szobafestő	Györi Vince	je	je
6. Bóczi István szobafestő	Klein István	je	je
7. Boros Vince szobafestő	Kállay Antal	je	je
8. Bost István kőműves	Szűcs István	je	je
9. Bósné Pál szobafestő	Bosznai Bernát	je	je
10. Csabók János szobafestő	Korövecz István	je	je
11. Császár István kőműves	Szűcs István	je	je
12. Császár István kőműves	Szűcs István	je	je
13. Császár István kőműves	Szűcs István	je	je
14. Császár István kőműves	Szűcs István	je	je
15. Császár István kőműves	Szűcs István	je	je
16. Császár István kőműves	Szűcs István	je	je
17. Császár István kőműves	Szűcs István	je	je
18. Császár István kőműves	Szűcs István	je	je
19. Császár István kőműves	Szűcs István	je	je
20. Császár István kőműves	Szűcs István	je	je
21. Császár István kőműves	Szűcs István	je	je
22. Császár István kőműves	Szűcs István	je	je
23. Császár István kőműves	Szűcs István	je	je
24. Császár István kőműves	Szűcs István	je	je
25. Császár István kőműves	Szűcs István	je	je
26. Császár István kőműves	Szűcs István	je	je
27. Császár István kőműves	Szűcs István	je	je
28. Császár István kőműves	Szűcs István	je	je
29. Császár István kőműves	Szűcs István	je	je
30. Császár István kőműves	Szűcs István	je	je
31. Császár István kőműves	Szűcs István	je	je
32. Császár István kőműves	Szűcs István	je	je
33. Császár István kőműves	Szűcs István	je	je
34. Császár István kőműves	Szűcs István	je	je
35. Császár István kőműves	Szűcs István	je	je
36. Császár István kőműves	Szűcs István	je	je
37. Császár István kőműves	Szűcs István	je	je
38. Császár István kőműves	Szűcs István	je	je
39. Császár István kőműves	Szűcs István	je	je
40. Császár István kőműves	Szűcs István	je	je

Az iparostanonc-iskola 1910/11-es iskolaévre vonatkozó értesítője. Mezei Gyula a 46. a III. a) osztályban

A tanuló neve és ipari foglalkozása	Mesterének neve	Tárgy	Értékelés
III. b) osztály, Csizyfalvi Mezei Géza			
41. Kőrösi Miklós cipész	Kőrösi Miklós	je	je
42. Kőrösi Miklós cipész	Kőrösi Miklós	je	je
43. Kőrösi Miklós cipész	Kőrösi Miklós	je	je
44. Kőrösi Miklós cipész	Kőrösi Miklós	je	je
45. Kőrösi Miklós cipész	Kőrösi Miklós	je	je
46. Kőrösi Miklós cipész	Kőrösi Miklós	je	je
47. Kőrösi Miklós cipész	Kőrösi Miklós	je	je
48. Kőrösi Miklós cipész	Kőrösi Miklós	je	je
49. Kőrösi Miklós cipész	Kőrösi Miklós	je	je
50. Kőrösi Miklós cipész	Kőrösi Miklós	je	je
51. Kőrösi Miklós cipész	Kőrösi Miklós	je	je
52. Kőrösi Miklós cipész	Kőrösi Miklós	je	je
53. Kőrösi Miklós cipész	Kőrösi Miklós	je	je
54. Kőrösi Miklós cipész	Kőrösi Miklós	je	je
55. Kőrösi Miklós cipész	Kőrösi Miklós	je	je
56. Kőrösi Miklós cipész	Kőrösi Miklós	je	je
57. Kőrösi Miklós cipész	Kőrösi Miklós	je	je
58. Kőrösi Miklós cipész	Kőrösi Miklós	je	je
59. Kőrösi Miklós cipész	Kőrösi Miklós	je	je
60. Kőrösi Miklós cipész	Kőrösi Miklós	je	je
61. Kőrösi Miklós cipész	Kőrösi Miklós	je	je
62. Kőrösi Miklós cipész	Kőrösi Miklós	je	je
63. Kőrösi Miklós cipész	Kőrösi Miklós	je	je
64. Kőrösi Miklós cipész	Kőrösi Miklós	je	je
65. Kőrösi Miklós cipész	Kőrösi Miklós	je	je
66. Kőrösi Miklós cipész	Kőrösi Miklós	je	je
67. Kőrösi Miklós cipész	Kőrösi Miklós	je	je
68. Kőrösi Miklós cipész	Kőrösi Miklós	je	je
69. Kőrösi Miklós cipész	Kőrösi Miklós	je	je
70. Kőrösi Miklós cipész	Kőrösi Miklós	je	je
71. Kőrösi Miklós cipész	Kőrösi Miklós	je	je
72. Kőrösi Miklós cipész	Kőrösi Miklós	je	je
73. Kőrösi Miklós cipész	Kőrösi Miklós	je	je
74. Kőrösi Miklós cipész	Kőrösi Miklós	je	je
75. Kőrösi Miklós cipész	Kőrösi Miklós	je	je
76. Kőrösi Miklós cipész	Kőrösi Miklós	je	je
77. Kőrösi Miklós cipész	Kőrösi Miklós	je	je
78. Kőrösi Miklós cipész	Kőrösi Miklós	je	je
79. Kőrösi Miklós cipész	Kőrösi Miklós	je	je
80. Kőrösi Miklós cipész	Kőrösi Miklós	je	je
81. Kőrösi Miklós cipész	Kőrösi Miklós	je	je
82. Kőrösi Miklós cipész	Kőrösi Miklós	je	je
83. Kőrösi Miklós cipész	Kőrösi Miklós	je	je
84. Kőrösi Miklós cipész	Kőrösi Miklós	je	je
85. Kőrösi Miklós cipész	Kőrösi Miklós	je	je
86. Kőrösi Miklós cipész	Kőrösi Miklós	je	je
87. Kőrösi Miklós cipész	Kőrösi Miklós	je	je
88. Kőrösi Miklós cipész	Kőrösi Miklós	je	je
89. Kőrösi Miklós cipész	Kőrösi Miklós	je	je
90. Kőrösi Miklós cipész	Kőrösi Miklós	je	je
91. Kőrösi Miklós cipész	Kőrösi Miklós	je	je
92. Kőrösi Miklós cipész	Kőrösi Miklós	je	je
93. Kőrösi Miklós cipész	Kőrösi Miklós	je	je
94. Kőrösi Miklós cipész	Kőrösi Miklós	je	je
95. Kőrösi Miklós cipész	Kőrösi Miklós	je	je
96. Kőrösi Miklós cipész	Kőrösi Miklós	je	je
97. Kőrösi Miklós cipész	Kőrösi Miklós	je	je
98. Kőrösi Miklós cipész	Kőrösi Miklós	je	je
99. Kőrösi Miklós cipész	Kőrösi Miklós	je	je
100. Kőrösi Miklós cipész	Kőrösi Miklós	je	je

Mezei László érettségi bizonyítványa

A 88 ÉVES BELA DURANCI KÖSZÖNTÉSE

Brenner János

Bela Durancinak a Kondor Béla-ról szóló naplója egyik ismeretetőjében fogalmaz úgy a szöveg szerzője, Kishonty Zsolt, hogy Bela Duranci e naplószövegeiben felelevenített közép-európai történeteknek – természet-szerűleg – főszereplője és krónikása is egyben. E gondolatok két fontos pillérének hadd időzünk el egy kicsit!

Nem csak Közép-Európánál maradván ki kell emelnünk: Bela Duranci hatalmas térbeli perspektívákat lát át, fog közre. Itt nem áll meg. Kapcsolóelem emberek és emberek, kultúrák és kultúrák, nagyobbnál nagyobb szellemi távolságok között.

A művészettörténész, kritikus, esszéíró, műemlékvédő, kurátor, kultúraszervező Duranci Dévics Imrével megalapítja a Szabadkai Képzőművészeti Tárlalkozót, számos helyi és magyarországi művésztelepen vesz részt, vagy koordinálja azok munkáját, felállítja a Pechán József-émlékiállítását, megszervezi *A magyar képzőművészek alkotásai a Vajdaságban (1830–1930)* című kiállítást, sorolhatnánk... És hozzátesszük: e pár tárlat megemlékezése szigorúan önkényes alapon történt.

A kapcsolószerep mellett tehát szervez és csak szervez. Cselekszik. Reflexszerűen a szemlélő-megfigyelő tudatával, szervezői aktivitással – kíváncsiságból? életformából? elhivatottságból? Nehéz e kérdésekre választ adni. Talán mind miatt.

A másik lényeges pillér pedig legyen a *krónikás* szó. Tud-

juk róla, volt alkalmunk megtapasztalni kiállításmegnyitókön, vele készült interjúk során, hogy napra pontosan idéz fel egy-egy megélt eseményt, akár kiállításról, művésztelepről, akár művész kolléga, ismerős, jó barát életpillanatáról van szó. Kritikáiban-recenzióiban is hamar helyére kerül egy-egy megállapítás, művészettörténeti adat, évszám. Mert ilyen krónikás ő, nemcsak a vizualitásban szemlélődő, elmerengő, hanem a szavak, a tények-tettek embere is egy személyben. A kimondott vagy épp leírt örökbecsű, örök érvényű szavaké, mondatoké – éppen őt idézve: „képzőművészeti lexikák” ezek.

Krónikás ő a tekintetben is, hogy a szinte már feledésbe merült művészek, későn „észrevett” alkotók életpályájáról is hírt ad. Almási Gábor szobrászunk esetében a modern vajdasági szobrászat megszületéséről beszél *Tuskó* című (1946) műve kapcsán. Tudósít Wanyek Tivadar fotós-festőről, az Écskai Művésztelep alapítójáról. Ő az oromi Faragó Endre festő, világhírű szőnyegszövő életrajzírója is.

Kiállítja a zombori Csávosi Sándor olajképeit és akvarelljeit. Begyűjti és bemutatja Nagy Istvánnak a vajdasági múzeumokban és magángyűjteményekben található műveit, s itt nem áll meg, tanulmányt ír Nagy István jugoszláviai tartózkodásáról. A világot bejárt Gyelmis Lukács munkáit méltatja kiállításának katalógusában; ugyanígy: katalógusban szól Húsvéth Lajosról, „síkságunk poétájáról”.

Fotó: Kovács Attila

lógusban szól Húsvéth Lajosról, „síkságunk poétájáról”.

Az eddig elhangzott nevek sem a teljesség igényével kerültek papírra, és a következőkben sem törekszünk, nem is törekedhetünk a teljességre, a kronológiát sem tartjuk tiszteltben, de csak pár pillanat és gondolatfoslány erejéig térjünk ki a Forum Könyvkiadóval, a folyóirataival való együttműködésére!

Képanyagot válogat Kapitány Lászlóval az 1978-ban megjelent, B. Szabó Györgyről szóló kötethez, amelyhez Bányai János írt bevezető tanulmányt. Bordás Győzővel is képanyagot válogatnak és bevezető tanulmányt írnak a két Pechánról szóló kismonográfiához. És máshoz is.

Szintén bevezető tanulmányával jelenik meg 1987-ben a Milivoj Nikolajevicéről, 1988-ban a Faragó Endréről szóló kötet, illetve a húsz évvel ezelőtt napvilágot látott Penovác Endre-féle formabontó képzőművészeti mappa is. Ha pedig nem épp őt fordítják, akkor ő fordít szerbhorvátira; így jelent meg Ács József bevezető tanulmányával a *Zentai művésztelep* című kiadvány.

Önálló kötetként tartjuk számon a *Spomenici revolucije u Vojvodini* című művét 1988-ból, a *Nagybánya és a vajdaságiak – A Művésztelep száz éve* című katalógusát 1996-ból, a Farkas Béla-kismonográfiát 1999-ből – a háborúkkal-bombázásokkal gyötört időszakokból. Majd a kissé nyugodtabb periódusban, 2004-ben megjelenik a Petrik Pál-, tíz éve pedig a Pechán József-monográfia, amelynek fényképezési részét Németh Ferenc írja.

A Hídban folytatásokban megírja Vajdaság képzőművészetének történetét, de szigorúan polemizál Gajdos Tibor *Képzőművészeti élet Szabadkán a két világháború között* című kötetének egyes megállapításaival,

kritikai hozzáállásával. Adalékokat közöl a vajdasági „kegyelet és büszkeség” emlékműveinek tanulmányozásához, folytatásokban; ír az eszéki Ismar Mujenizovicának a XIV. téli olimpiai játékokat hirdető plakátjairól; az elismerés hangján szól Kalapis Zoltán *Festők nyomában* című kötetéről; tanulmányt ír Streitmann Antalról; Harkai Imre *Topolya építésze* című „időgéperől”, óvva a nagybetűs várost; Szajkó István temperamentumot és jellemet felszínre hozó portréiról – kiemelve a 7 Nap-beli kiállítások fontosságát, hiánypótló erejét; s nem utolsósorban Maurits Ferenc fedőlapterveiről. A Létünkben is publikál: Baráth Ferenc műszaki szerkesztőnk, színháziplakát-terveit méltatja, hosszú tanulmányban ír Mauritsról. És még sok más alkotóról, alkotásról.

S hány építészportrét vázol fel a szintén a Forum gondozásában 1983-ban megjelent, *A vajdasági építészeti szecesszió* című könyvében. Kezdve Baumhorn Lipót zsinagógaépítőtől, Jakab Dezső és Komor Marcell épületeinek stílusjegyeit precízen elemző, elmélyült kutatói hozzáállásán át, egészen Pártos Gyuláig, Pekló Béláig, Lajta Béláig, Raichle J. Ferencig – Bela Duranci „kutatásai nyomán került a köztudatba a Raichle-palota és építője, ő emelte ki a nevet is, az életművet is a múlt feneketlen süllyesztőjéből, s tette fontos művészettörténeti ténynyé, megkerülhetetlen művelődéstörténeti adattá” – állapítja meg Kalapis Zoltán.

Csak itt és most hány alkotó neve hangozott el, s fel sem merjük tenni a kérdést: vajon kik és hányan maradhattak ki?

Nem mehetünk el szó nélkül a mellett a körülmény mellett, hogy 1991-ben Bela Duranci elnyerte a Forum Képzőművészeti Díjat; akkor, amikor Jung Károly Híd Irodalmi Díjban részesült. A Forum igazgatóbizottságának

elnöke, Dávid András – igaz, egy teljesen más léggör közepette, 1992-ben – így köszöntötte a jelenlevőket: „Abban a hitben vagyunk itt, hogy éppen most a szóba vetett hit a legnagyobb varázslat... Hiszünk abban, hogy e két rangos díj annyit jelent, hogy vagyunk, hogy létezőnk, hogy itt akarunk maradni, hogy hiszünk a folyamatosságban, a művészet, az igaz szó folyamatosságában.” Bela Duranci krónikásunk életművében tapasztalható, megfogható a művészet, valamint a szó legnemesebb értelmében vett tudományos „beszélés” összefűződésének „folyamatosságába” vetett hite. Tudós odafigyelése, munkássága napjainkban is kitapintható, ám külön kiemelendő, hogy 2017-ben összeállította a *Bácból a Setaerdőig* című önéletrajzát.

A Vajdasági Magyar Művészeti Díj átadásának napján – bár kétségtelen, hogy ezt Bela Duranci is pontosan tudja – született meg közel százötven éve a szabadkai „kolléga”, Fónagy Béla művészettörténész, sőt itt van a zsabylai Szótér János is, aki majd százhusz évvel ezelőtt szintén ezen a napon látta meg a napvilágot, s aki „a díszítőművészet, a művészi fafaragás, az iparművészet ősi ágának tájaink egyik utolsó nagysága” – ismét Kalapis Zoltánt idézve. És nem utolsósorban Edvard Munch születésének napján hajolunk meg – kifejezést lopva Tolnaitól: a *képlékeny képlény* – Bela Duranci munkássága előtt, az előtt az ember előtt, aki elfeledett, méltatlanul háttérbe szorult, másrészt pedig jelentős, helyi, vajdasági, Kárpát-medencei és ezeken túli egzisztenciák, a „különbségek gazdagságának” páratlan ismerője, megismertetője.

* A Vajdasági Magyar Művészeti Díj ünnepélyes átadásakor elhangzott köszöntő szerkesztett változata.

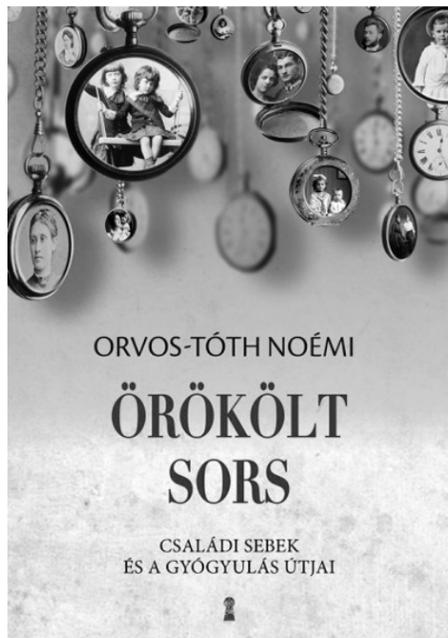

Falak 4

ÖRÖKÖLT SORS

Orvos-Tóth Noémi: Örökölt sors. Családi sebek és a gyógyulás útjai. Kulcslyuk Kiadó, Budapest, 2018.

Manapság divatosak az olyan kötetek, melyek közérthető módon foglalkoznak pszichológiával. Instant megoldásokat kínálnak, egyrészt igazodva fogyasztói társadalmunk igényeihez, amelyben minden könnyen és gyorsan lecserelelhető, akár az emberi kapcsolatok is. Másrészt iparágá válik a pszichológia, amikor a heti pszichológushoz járás kö-zép- és felső osztálybeli rendszeres el-foglaltsággá válik, melynek során ki lehet engedni a feszültséget, csak hogy nem biztos, hogy megoldás is születik. E tendenciák mellett igazán üdítő kézbe venni egy olyan kötetet, amelyben a pszichológus szerző igényesen, mégis közérthetően foglalkozik olyan, mindenkit érdeklő kérdésekkel, mint a testvérsorrend szerepe életünkben, a poszttraumás szindróma, a tovagyrúzó traumák, a szülői álmokat megvalósítani hivatott funkciógyerekek. A fejezetek végén kérdések és összefoglalók találhatóak, melyek révén közelebb juthatunk a bennünket foglalkoztató problémákhoz, sőt vannak olyanok is, amelyekre gyermekeinkkel együtt érdemes választ találnunk. A biztos családi háttértudás, a családi történetek elbeszélése ugyanis segít abban, hogy stabil helyünk legyen a világban, még ha olyan egyszerűnek tűnő kérdésekre is felelünk, mint hogyan ismerkedtek meg a nagyszüleink. Ma már azt a kérdést sem egyszerű megválaszolni, kik

tartoznak a családukhhoz, amikor sok a válás, újraraházasodás, az úgynevezett pathwork család – a könyv segítséget nyújt ebben is. Ugyanis mára a nagycsaládi keretek megszűntek, a gyermek nem munkaerő, hanem a boldogság forrása, megtestesítője.

Minden családban van titok, elhallgatás. E sorok írójának történezként meggyőződése, hogy a kibeszéletlen XX. századi történelmi traumák mérgezik több generáción keresztül is az életet. Többek között a Gulag, a hadifogság, a kitelepítés élményei és annak elhallgatása miatt sokan fojtották alkoholba bánatukat, ami a következő nemzedéknél már úgy jelentkezhetett,

mint lehetséges problémamegoldás néhez helyzetekben. Ha nem alkohol, akkor drog vagy gyógyszer. Vagy gondolkunk a második világháború poklában eltűntekre, a Don-kanyarból soha vissza nem tértekre, akiket évtizedeken át hazavártak, soha nem gyászoltak el a családtagok. Ennek minden terhével együtt. Mert aki „csak” eltűnt, annak sírja nincs, bármikor betoppanhat, megörvendeztetve az anyai, testvéri szívét. Aztán eltelik egy egész élet, és nem jön vissza. Szerencsésebb esetben megtalálható internetes hadifogoly-adatbázisban, veszteségajstromokban, a levéltárak porában. Így meggyászolható és elengedhető, ezáltal marad az, aki volt: mint nagyapám legifjabb testvére, Tóth Ferenc, aki 20 évesen nem tért vissza a második világháborúból. A katonakulagolon.hu adatbázisban találtam meg, Alsólendván esett fogságba 1945. április 5-én, és szovjet hadifogolytáborban hunyt el egy év múlva. Nagyapám, Tóth József a legidősebb volt, ő végigharcolta a háborút, hazatért, 35 évesen hunyt el kórházban, két árvát hagyva maga után. Mivel hazatért, nem lett hősi halott, így nem járt utána járadék, és a község második világháborús emlékoszlopára is csak hosszas levelezés után sikerült édesapámnak felvésetni őt. Nagyanyám megrekedt a gyász első fázisában, haragudott nagyapámra. Nem nagyon beszélt róla, halála után viszont nagy-néném megtalálta legféltettebb kincsei között esküvői képüket, selyempapírba csomagolva. Így 25 évesen először láthattam, hogyan nézett ki nagyapám,

milyen volt a külseje. A családi titok ez esetben feloldódott.

A titok lehet származási is: ki a valódi apa; elhallgathatnak a családban magzati korban vagy csecsemőként elveszített gyermeket, vagy az örökbefogadás tényét, ahogyan erről a kötet is ír, olvasmányos stílusban. Mi a teendő? A kibeszélés, mert a hallgatás mérgez. Egyszerűen fontos tudatosítani magát a tény, hogy ki volt a szülő, és a családunk része a meg nem született gyermek is (akit az úgynevezett érzelmi családfán, a genogramon fel is szoktak tüntetni). A szerző hasznos szakirodalomra támaszkodik, érthető módon, a laikusok számára is emészthetően.

Ma már számos módszer közül válogathat az, aki traumáit ki szeretné beszélni, elakadásait feldolgozni. Úgy vélem, mindenkinek joga van választani a lehetőségek tárházából. Hallottam olyan történetet is Farkas Adrienne-től, hogy családállításkor – amikor idegen emberek testesítik meg a családtagokat, és létrejönnek bizonyos erőterek, melyek segítenek feloldani a konfliktusokat, feltárni a titkokat – a Don-kanyarban eltűnt hozzátartozó nem tudta lehunyni a szemét, mert nem engedték el őt. Bár kérdéses, hogy ha többéves önismereti út bejárása sem hoz változást, akkor a módszerben vagy a személyben keressük a gubancot.

Bízzunk abban, hogy a családi traumák, a generációkon át hurcolt rossz megküzdési stratégiák, magatartásminták feloldhatóak. Ebben nagy segítséget nyújthat ez a kötet.

novella

LEVÉL AZ ISMERETLENBE

Jules minden vasárnap hajnalban leült a Notre-Dame-székesegyház melletti park egyik padjára. Sosem ment be, mert úgy gondolta, nem méltó hozzá, hogy betérjen. Pedig az ő világa is nagyon hasonló volt, mint azoké ott, a díszes boltíveken túl. A Le Petit Parisien ajtaján is fohászokodó alakok léptek be, kortyonként remélve a megváltást.

Jules nem szerette a papokat. Megvetette azokat, akik havonta rendelték Rómából reverendáikat, ám a híveiktől még a száraz kiflit is sajnálták. Talán egyetlen plébános volt, akit tisztelt, Pierre atya. Valahányszor találkoztak, mosollyal és visszafogott biccentéssel üdvözölték egymást. Az öreg prédikátor sosem hivalkodott. Nem kérte az embereket, hogy adakozzanak, mert tudta, hogy egyikőjüket sem halmozta el gazdagsággal a Mindenható. Mindenét a nincsteleeknek adta. Azokban az egyszerű papi ruhákban járt, amelyeket a püspökség biztosított a számára. Ha a plébániájával szemben levő péktől sós süteményt kapott, annak is egy részét elajándékozta. Olyan embereknek, akiről tudta, hogy aznap mást biztosan nem fognak enni, mert nem futotta rá. Azt vallotta, hogy a test a legszentebb templom, és bárki lehet Isten papja, aki megvallja őt, és hisz. A betegeket ingyen látogatta, és a legfiatalabbakat is folyton bátorította, segítette. Azért sem kért semmit, ha valakiről megemlékezett egy miséjén. Visz-

szafogottan élt. Talán az egyetlen földi finomság, amit megengedett magának, az a fahéjas-cukros palacsinta volt. Ebből minden vasárnap fogyasztott kettőt Jules kávéházában. Összekeveri az ember a cukrot és a fahéjat, megszórja a palacsinta belsejét, összetetkeri. A keverék ráolvad a tésztára, és kész.

– Mennyei! – kiáltott fel a plébános elégedetten, valahányszor az utolsó falatot elfogyasztotta. Jules ezt az egy szócskát az étlapra is ráírta az édesség mellé. A tisztelendő től sosem kért egyetlen frankot sem a fogyasztásért. Fizetés helyett minden alkalommal mindketten csupán mosolyogtak és biccentettek, megszokásból. Ez a vasárnap mégis más volt. Pierre egy összegyűrt vonatjegyet vett elő, amelyet Jules-nek adott. Kedvességéből. Egy haldoklóhoz hívták feladni az utolsó kenetet, ezért nem utazhatott Brest felé. Tudta, hogy a vendéglátós rajong a kikötőért, azért is hálálta meg ilyen módon a folytonos figyelmességét. Aznap Jules már kora délután bezárt, hogy időben elérje a gyorsot. Imádott vonaton robogni. Szeretett Brest negyedeiben sétálni. Párizs mellett ez volt az egyetlen város, ahol kibírta. Aznap egész este esett, és ázott minden. A Siam utcán korzózó hölgyek rózsailatú parfümjének esszenciáját is elmosta a víz. Jules elgondolkodva lépkedett a macskaköveken. A vár romjai felé sétált. Imádta az öblöt, mert a

Tanguy-torony tetejéről látni lehetett az óceánt. Pont olyan volt, ahogy kedvenc költője, Jacques Prévert lejegyezte. Szinte megelevenedtek előtte a sorok, miközben a távolba révedt. Talán senki sem fogja megérteni, hogyan lehetett valaha is boldog annak a kőhalomnak a tetején, amelyet átjárt a világégések keserűsége. Azért imádott ott lenni, mert az erőd a néhai kedvesére emlékeztette. Jules nem csupán a kávéháza szerelme volt, hanem egy tragikus sorsú hölgyé, Barbaráé is. Sok levelet írt neki. Az egyiket kedvenc zakójának belső zsebében őrizte. Amikor megmentettem értékeit az enyészettől, akkor elolvastam.

„A Penfeld folyón túl, a régi emlékek és az új remények sodrásában gondtalan voltam, és fiatal. Mint amikor először megláttalak. Most is emlékszem arra a pillanatra. Égig emelt szívvel vártalak. Szárnyak nélkül repültem a semmiből a lelked örökkévalóságába. Öletelek, szorítottalak. Lehet, egy kicsit érzélgős vagyok, de bocsásd meg nekem, mert ilyen a szerelem. Nem mindegyik, de az enyém igen. Ha mindenemet odaadnám, az sem lenne elég, hogy érezd, mennyire... Ezért a lelkemet nyújtom. Masni nélkül. Csupaszon! Legyél velem most, még ha csak gondolatban is. Nem egy percig akarlak. Nem pár sovány pillanat erejéig, hanem örökre. Az ajkadra csókolnám az ég összes csillagát, ha itt lennél. Nem vagy mellettem, mégis

Agárdi Gábor

érezem, ahogy cirógatod az arcom. A fülemben súgod, hogy mennyire... Mit is beszélek, ez csak az eső és a szél volt.” Azon az éjszakán, amikor Jules utoljára várta Barbarát Brest kikötőjében, a felhők is haldokoltak. Talán azért ázott minden. Órák múlva egy arra haladó teherautó platóján pillantotta meg kedvesét. A nő reményvesztetten sikoltzott. Jules utcákon át futott utána, de nem érte utol. Soha többé!

Barbarát elsodorta a második világháború. Jules úgy érezte, hogy elvettek a fiatalágát és a szerelmét. Szaladt a kipufogógáz felhőjében, de a távoli fegyverropogás zaja kijózanította.

MERSZ KÖNYVEK

Fekete J. József

Bada Dada: Őszinte gyöngyszemek (összes versei 1.); Ferdinánd Zoltán - Nagy M. Hedvig: Feles; Nagy Zopán: Füzet; Nagy Zopán: Füzet 2.0; Horváth Eve: Konzol; Barna Róbert 77. Bada Dada Alapítvány, Budapest, MERSZ Könyvek (2017-2019)

Szögezzük le: a MERSZ Könyvek és a MeRSZ e-könyvek két különböző dolog. Előbbi a Bada Dada Alapítvány underground, avantgárd sorozata, míg utóbbi a Magyar Elektronikus Referenciamű Szolgáltatás. Az előbbi a budapesti underground MERSZ Klub nevét viszi tovább, ahová a belépés ingyenes, a kilépés bizonytalan, a helyiség füstelszívóval ellátott dohányzó, egyben korrekt árú büfé. Saját italt, kisgyereket és kutyát bevinni nem ajánlott. A továbbiakban a **Triceps** művésznevű alkotóhoz (**Lantos László**) kötődő MERSZ sorozat néhány darabjába lapozok bele.

A Bada Dada Alapítvány kutya kötelessége, hogy működése homlokterében névadója szerepeljen. **Bada Tibor** 2006-ban, 43 éves korában különös körülmények közt öngyilkos lett. Előtte Újvidéken, majd Budapesten élt, verselt, költeményeit szóban adta elő, olykor gitáron, harmonikán vagy bármilyen, kezébe akadó eszközön kísérte, elkalandozott a fonikus költészetbe, festett, kollázsokat készített, általában sikerült mindenkit megbotránkoztatnia, nem voltak sem nyelvi, sem (ál)morális aggályai, gyermeki naivitással szemlélte maga körül a világot, amelyet mind képben, mind szóban (írásban) kibillentett sarkaiból. Képzőművészeti tevékenységét korán fölkarolta az Új Symposion folyóirat, illetve **Szombathy Bálint** szépségkutató és művészeti író, aki monografikusan is földolgozta Bada vizuális világát.

Triceps meg a Bada-versek egybegyűjtésére vállalkozott, ennek eredménye az *Őszinte gyöngyszemek* című, Bada Dada összes verseinek első kötete, az 1981-1985 közt született alkotások gyűjteménye. Ígéretes és hiánypótló kiadvány, nekem mégis fenntartásaim vannak a kötet kivitelezésével kapcsolatban. Bada ugyanis szerette kézzel leírni verseit, leginkább csupa nagybetűvel, kalligrafikus elemekkel, a szöveget belül változó betűtípusokkal, és illusztrációkat is belesuvasztott az alkotásba. A kötet igyekszik ezt a szövegvizualitást visszaadni, amire persze a hasonmás megjelenítésén kívül nem sok babér

terem. Föl is merült bennem a gondolat, hogy mi lett volna célravezetőbb, megjelenésük vagy a szerző általi megalkotásuk másolatait közölni a kötetben, vagy minden grafikai csalfintáságot elhagyva, átírásban közölni a szöveget? Ez utóbbi elvette volna a vizuális poétikai többletet, ám a jelen formában a versek zöme számomra olvashatatlan.

Ferdinánd Zoltán és **Nagy M. Hedvig** közös kötete, a *Feles* visszatér a hagyományos tipográfiához és oldal-tükörhöz. A páros oldalakon Ferdinánd kisprózái, a páratlanokon Nagy fotográfiái kaptak helyet. A tényleges sorrend voltaképpen fordított, hiszen a fényképek készültek előbb, azok ihlették a rövid történeteket. A minimalista jellegű fotókon megjelenő tárgyak, groteszk csendéletek, objektumok, emberi alakok az elmúlás fogalma felé terelgetik a remek kis elbeszéléseket, leleményes, olykor groteszk, humoros történeteket. Olyannyira elmélyült a kiadványban a kép és a szöveg párbeszéde, hogy feleslegessé teszi a sorrendiség kérdését, a maguk módján ugyanarról vallanak. A prózaszerző kiváló, első, vagyis bemutatkozó kötete, egy remek fotós vizuális álmának megjelenítése.

Nagy Zopán két kötettel (*Füzet; Füzet 2.0*) is jelen van a MERSZ Könyvek sorozatában. Ő már nem kezdő, a fotós, irodalmár, képzőművész eddig nyolc kötetet tudhat maga mögött. Igencsak termékeny alkotó, szinte mindenben jártas gondolkodó. Mintha intravénásan bekötötte volna magának a világot: idegenvezető lehetne a mitológiában, jártas a történelemben, mintha minden könyvet elolvasott volna, az összes játékfilmet látta volna, és kóros

álmatlansága (mindkét kötetben szerepel az *Insomnia* fejezetcím) során le nem tenné az írószerszámát, bármi is legyen az. A *Válogatott rajzolatok, írás-képek, 1997-2017* és a *Válogatott rajzolatok és írás-képek, 1998-2018* alcímű kötetekben szinte mindenre reflektál, amivel szembesül, művészettel, kortárs szerzőkkel, például a MERSZ Könyvek korábbi szerzőivel, vizuális alkotásokkal és nem utolsósorban szokványos életeseményekkel. Olykor-olykor visszatér témáihoz, néha meg csupán fragmentumokat jegyez le. Nem könnyű olvasmány, viszont nem is olyan, aminek megértéséhez valami avantgárd fegyverzetet kellene öltönnünk. Hogy próza-e, vers vagy vizuális alkotás Nagy Zopán valamelyik írása, nem kell, hogy különösebben aggassa az olvasót. Számomra legizgalmasabbak a töredékei, a szövegcsonkolásai és kifejtetlen szövegroncsai igazán inspiratívak, valamint a nyomtatott szöveg párhuzamában a **Róczei György** remekbe szabott szerkesztése és grafikai tervezése mellett megjelenő rajz-gesztusok, amelyek olykor akár képszerűként is felfoghatók, ám legtöbbször nyelvi értelmezhető grafémasorokká állnak össze, vagyis verbovizuális műalkotássá szervesülnek.

Horváth Eve *Konzol* című kötetét a kiemelkedően tehetséges autodidakta, a **Syporca Whandal** néven alkotó képzőművész illusztrálta, újabb kiváló találkozási a vizuális és a szövegalkotó művészek produkciójának. Hasonlóan erősek a munkák, ám a hangsúly ebben az esetben a szövegekre helyezkedik. A szerző az uralkodó médiafelületek nyelvét beszéli, költői ihletforrása is ez a pörgő, igazságokat és ha-

misságokat magával sodró cyberpunk életérzés. Kifejezőeszközei közt kiemelten lényeges a nyelvjáték, a humor, az abszurd képzettársítás, az új világ új tartalmait kiaknázó neológia. Persze mindez líra nélkül fabatkát sem érne. Csakhogy éppen ez, a világra reagáló alanyiség a kötet erőnye, miként Syporca vizuális munkáit is a felfokozott líraiság jellemzi.

A 77 esztendő **Barna Róbert** a 77 címet adta a 77 verset tartalmazó kötetének. Ráadásul saját kollázsaival illusztrálta a kiadványt. Létproblémákat fogalmaz versekbe a költő, aki szerint olyan időben élünk, amikor senki sem lepődik meg, ha egy angyallal találkozik. A véletlen, az esetlegesség, a látszat, az átmenetiség, a takarásban megbúvó lehetőségek foglalkoztatják, szerinte a történés voltaképpen a megtörténhetőség variációinak csupán egyetlen, feledésre ítélt kimerevülése. Ez a versvilág a *lehet*, a

talán és a *hát* nyelvi-ontológiai talaján gyökerezik. A szövegközlés követi a versek gondolati letisztultságát, nem annyira szigorúan, mint Ferdinánd Zoltán prózájában, a tipográfiai beavatkozások mégis sokkal szelídebbek, mint Triceps sorozatnyitó, *Semmikor* című kötetének grafikai szerkesztése volt.

A MERSZ Könyvekről általában elmondható, hogy igencsak tetszetős a kivitelük, Róczei György tervezőmunkája külön figyelmet érdemel. A könyvek egyaránt száz, kézzel számozott példányban készültek, és a szerzők minden példányt aláírtak. Hozzám dedikált példányok jutottak el, és hiszem, a többit is ajánlással látták el alkotóik, ezzel is hangsúlyozva a kötetekben foglalt személyességet. Hiszen anélkül nem létezne líra, legalábbis nem működne. Úgy biztosan nem, miként a MERSZ Könyvekben.

Szűrt fény 56

vers

Csorba Béla

Ultra hang

Szájára vette madame Chauchat testét,
világítsuk át hát mi most a bestét:
„mi férfiak férfiak maradjunk
és nők a nők” – sohase lohadjunk.
Így beszél e homofób cukrosbácsi,
baribőrbe bújt ordas kultúrnáci,
tagad váltható szexidentitást,
és ki tudja, hogy még mi minden mást.
S mi az, „fehérek közt európai”?
Rasszizmus biz a, nem is tegnapi.
Védenünk kell tőle Bájropát, a hont,
purgáljuk meg jól a magyar Pantheont!

átmentett történelem

BEFOGADÁS ÉS KIUTASÍTÁS

Kommunista és októbrista emigránsok Szabadkán (1919–1925)

Patyi Szilárd

A száz évvel ezelőtti Tanácsköztársaság és a vele együtt járó vörösteror Szabadkát közvetlenül nem érintette, mert a város akkor már a szerb csapatok ellenőrzése alatt állt. A proletárdiktatúra azonban így is érezte hatását. 1919 nyarán a vörösteror elől menekülők tömegei érkeztek a szerb uralom alatt lévő területekre. A Tanácsköztársaság bukása után pedig magyar kommunisták kerestek menedéket az észak-bácskai városban, közöttük nem egy olyan személy, aki tevőlegesen is részt vett a kegyetlenkedésekben. A Horthy-rendszer kiépülése nemcsak a kommunistákat, de az őszirózsás forradalom résztvevőit, az úgynevezett októbristákat is az ország elhagyására készítette. Közülük sokan Szabadkán lelték új otthonra.

Hogyan fogadták az üldözötteket a szerb hatóságok? Mely csoportokat fogadták be, és melyeket utasították ki? Gyakoroltak valamilyen hatást Szabadkára az emigránsok? Jelen írás ezekre a kérdésekre keresi a választ.

Meadja magát egy vörös ezred

1919 júniusában a Duna–Tisza közén általános felkelés bontakozott ki a proletárdiktatúra ellen, mert a kommunista vezetőség elrendelte a 18 és 45 év közötti férfiak kötelező besorozását. Nyáron, aratás idején a földműveseknek a besorozás azt jelentette, hogy nem tudják betakarítani a gabonát, és kenyér nélkül maradnak. Ezért egy nappal a sorozás megkezdése előtt, június 18-án az elkeseredett földművesek Dunapatajon lefegyverezték a helyi Vörös Őrség tagjait, a községi kommunista vezetőket pedig őrizetbe vették. A felkelés át-

terjedt a környező településekre, többek között Kalocsára, Kecelre, Dusnokra, Kiskőrösre, majd a Duna jobb partjára fekvő településekre is, mint Dunaföldvár, Paks vagy éppen Dunaszentgyörgy. A felkelést a Szamuely Tibor vezette fegyveres kommunista különítmények június 24-ére leverték, majd megkezdték a megtorlást. A felkelők közül mindegy kétez-ötszázán a Dunán keresztül a szerb megszállás alatt lévő Bácskára menekültek.

„A szerbek, akik tudvalevőleg Bácskát megszállva tartják, szívélyesen fogadták őket és jól bántak velük” – írta a Délmagyarország című neves szegedi napilap.

A szerbek a menekültek közül ötszáz személyt Szabadkán keresztül a francia megszállás alatt lévő Szegedre irányítottak, június 27-én vonattal érkeztek meg a Tisza menti városba. A menekültek tehát csak átutaztak Szabadkán. Július 4-én azonban sokkal furcsább vendégek érkeztek a városba. Ezen a napon a Vörös Hadsereg 15. vadászere, mind a három zászlóaljával, egy ágyúteaggal és gépfegyverosztagával, valamint az ezred tisztikara a felkelés hatására Szabadkánál meadta magát a szerb katonáknak.

„A szerbek a magyar katonákat barátságosan fogadták és Szabadkára irányították őket. A katonákat ott lefegyverezték. A lefegyverzett vörös ezred vezérkarát és legénységét Szegedre szállítják” – számolt be az esetről a Délmagyarország július 6-ai száma.

Ez a két Szabadkához köthető eset is jól példázza, hogy általános volt az elégedetlenség a proletárdiktatúrával szemben, a hadsereg pedig a felbomlás jeleit mutatta. A proletárdiktatúra végül a románok ellen elszen-

vedett katonai vereség hatására augusztus 1-jén megbukott.

A Tanácsköztársaság bukása után a kommunisták többsége a felelősségre vonás és a fehérterror elől emigrációba vonult. Voltak, akik a Szerb–Horvát–Szlovén Királyság felé vették az irányt, és közülük többen Szabadkán kerestek menedéket. A szerb hatóságok azonban a kommunista menekülteket nem fogadták olyan szívélyesen, mint azokat, akik korábban a vörösteror elől menekültek. A Magyarországról jött kommunistákat letartóztatták, majd Szegeden átadták a helyi rendőröknek. A Délmagyarország gyakran adott hírt arról, hogy a szabadkai csendőrség és katonaság elfogott kommunistákat hozott át a határon. A tudósítók arról tanúskodnak, hogy a Tanácsköztársaság nem egy magas rangú személye Szabadkán próbált menedéket találni.

1919. november 13-án Udvardy Jánost, a szegedi kommunista párt alapítóját és szervezőjét, a szegedi direktórium tagját hozták át Szabadkáról Szegedre. Udvardy a diktatúra bukása után érkezett Szabadkára, ahol a MÁV Üzletvezetőségénél kapott állást mint üvegezőmunkás. Udvardy annak érdekében, hogy ne ismerjék fel, szakállat növesztett. Mégis dr. Papp Menyhért szegedi rendőrkapitány azt az értesítést kapta, hogy Udvardy Szabadkán tartózkodik. Ezért két detektívet küldött a városba. A detektívek néhány napi nyomozás után Udvardy a szabadkai vasútállomáson tartóztatták le.

December 2-án egy szerb katonát két kommunistát hozott át Szabadkáról Szegedre. Az egyik egy Faddi Ferenc nevezetű egyén volt, aki a Tanácsköztársaság kikiáltásakor Szabadkán szervezte a kommunista mozgalmat, míg a másik fogoly

A magyar Vörös Hadsereg katonáinak egy csoportja

a hírhedt Vörös Őrséget szervezte a városban.

A Délmagyarország 1920. február 19-ei száma arról adott hírt, hogy a szabadkai csendőrök két körözés alatt álló kommunistát hoztak a szegedi rendőrség fogházába. Az egyikük Krammer Sándor volt, akit Kun Bélával és társaival együtt tartóztattak le 1919 februárjában. A fogságból a hatalomátvitel napján szabadultak, majd Kun Béla Krammert kinevezte a budapesti Forradalmi Törvényszék vádbiztosává. A fent említett felkelés idején Krammer Szekszárdon irányította a megtorlásokat. A proletárdiktatúra bukása után Győrön és Pécsen át Szabadkára menekült. A vesztét az okozta, hogy Szabadkáról Belgrádba utazott, hogy ott segítse a kommunista szervezkedést. A szerb csendőrök az egyik kommunista gyűlés után vették őrizetbe. Krammert 1920. április 14-én Budapesten halálra ítélték és kivégezték. A Krammerrel érkezett másik fogoly Pernanger Mihály volt, a hírhedt Lenin-fiúk tagja.

Szabadka, az októbristák fellegvára

Míg az SZHSZ Királyságban a magyarországi kommunisták sorsa a letartóztatás és a kitoloncolás volt, addig az őszirózsás forradalom egykori résztvevői ugyanitt menedékre lelték. Sőt a délvidéki magyarság körében komoly közéleti befolyásra tettek szert. Közülük kiemelkedik a szegedi Dettre János.

Dettre 1914-ben belépett a Jászi Oszkár vezette Országos Polgári Radikális Pártba. Az őszirózsás forradalom idején a Károlyi-kormány kinevezte Szeged kormánybiztos főispánjává. A Délmagyarország 1925. október 24-ei cikke szerint (amely a későbbi, Szabadkáról való kiutasításáról adott hírt – lásd lejjebb) 1920 februárjában De Tournadre tábornoknak, a szegedi francia városkormányzóság vezetőjének javaslatára hagyta el Szegedet, nem sokkal azelőtt, hogy a város Horthyék irányítása alá került volna.

„A francia parancsnokság katonai autóján a szerb összekötőtiszt társaságában Szabadkára utazott. Mivel arra számított, hogy csak néhány hétig lesz távol, ugyanazt a kis kézi táskát vitte magával, amivel most visszajött” – olvashatjuk a szegedi lapban Dettre János érkezéséről.

Dettre János Szabadkán az újrainduló Bács megyei Napló munkatársa, majd 1920 szeptemberétől a lap főszerkesztője lett. A szabadkai székhelyű napilap Dettre vezetésével vált jelentős, közvéleményt formáló újsággá.

A szerkesztőség hamarosan olyan munkatársakkal bővült, akik Dettrehez hasonlóan szintén az őszirózsás forradalomban tevékenykedtek, így az ugyancsak Szegedről érkezett Bródy Mihály, a főreáliskola tanára, a Baranya–bajai Szerb–Magyar Köztársaság bukása után pedig Csuka Zoltán, Fekete Lajos, Haraszi Sándor, Diószeghy Tibor és Tamás István. Az emigránsok mellett itt dolgozott a szabadkai Havas Emil és Stella Adorján is, a betiltott Bácskai Hírlap egykori főszerkesztője, a város 1918-as forradalmi eseményeinek résztvevői, akik Dettrehez hasonlóan Jászi pártjában tevékenykedtek. Így elmondható, hogy Szabadkán az akkori Sándor király utcában az Angol–Magyar Bank épületének félemeletén található szerkesztőség az októbristák valóságos fellegvára volt.

Felmerül a kérdés: a szerb hatóságok a kommunistákkal ellentétben az októbristákat miért nem toloncolták ki az országból? A szerbek által létrehozott bábállam, a Baranya–bajai Szerb–Magyar Köztársaság vezetői között nem egy októbristát találunk, gondoljunk csak Linder Bélára, a Károlyi-kormány egykori hadügyminiszterére, aki Pécs polgármesteri tisztét töltötte be a megszállás idején. Sőt a bécsi emigrációban élő Jászi Oszkár Belgrádba utazott, hogy meggyőzze a délszláv állam kormányát arról, hogy mindaddig tartsák megszállva Baranyát, amíg Horthy rendszere meg nem bukik

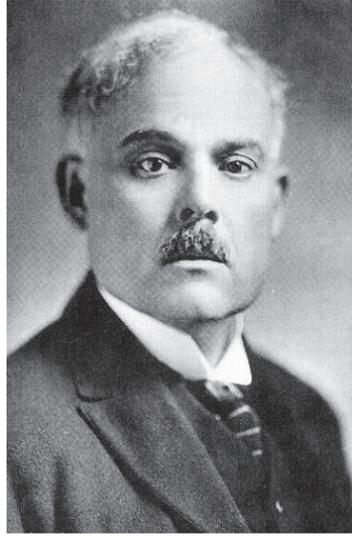

A Bács megyei Napló szerkesztőségének egykori otthona Szabadkán

átmentett történelem

Dettre János, 1920 és 1925 között a Bácsmegyei Napló főszerkesztője

Jászi Oszkár felvázolta az októbrista emigránsok legfőbb feladatait

Magyarországon. Így az októbrista emigránsokra a szerbek egyfajta szövetségesként tekintettek, nem úgy, mint a kommunistákra, akik a rendszer ellenéseinek számítottak.

Jászi Oszkár egyébként a Magyarországról elmenekült forradalmároknak fontos közéleti szerepet szánt. Saját lapjában, a Bécsi Magyar Újságban 1921. június 19-én A magyar emigráció feladatairól című cikkében mintegy programként felvázolta az októbrista emigráció legfőbb teendőit. Szerinte a legfőbb cél, hogy „az emigráció erőit egy felépítő és alkotó program megvalósítása érdekében mozgósítsuk, mely egyrészt meggyorsítaná a fehér ellenforradalom hullájának eltakarítását, másrészt hozzájárulna egy olyan politikai és közéleti atmoszféra megteremtéséhez, mely alkalmas volna arra, hogy egy valóban termékeny reformatori munka kezdődjék meg az oly kegyetlenül sújtott Magyarországon”. Jászi különösen fontosnak tartotta azon emigránsok tevékenységét, akik a történelmi Magyarország utódállamaiban, Csehszlovákiában, Romániában és az SZHSZ Királyságban leltek menedékre, a kisebbségbe szorult magyarság körében.

„A magyar emigrációnak természetes és egyik legtermészetesebb feladata éppen az volna, hogy hidat verjen az utóállamok és a magyarság demokratikus közvéleménye között egyrészt, másrészt pedig, hogy szerető gonddal támogassa és ápolja az elszakadt részek magyarságának minden demokratikus szervezési, kulturális és irodalmi törekvéseit” – írta Jászi Oszkár.

Dettreék Szabadkán komolyan is vették egykori pártvezetők programját. Ahogy Dévavári Zoltán *Új partok felé. Kisebbségi kiütkeresés, szellemi és politikai irányzatok a Délvidéken és a Magyar Párt megalakulása (1918–1922)* című munkájában részletesen felvázolta, a szerkesztőségnek kezdeményező szerepe volt a délvidéki magyar politikai szervezkedés kezdeti lépéseiben és a Magyar Párt létrejöttében, sőt a délvidéki magyarság politikai jogaiért

is kiálltak. Éppen ez okozta aztán a szerkesztőség, konkrétan pedig Dettre János vesztét.

Egy 1925 augusztusában Szabadkán megtartott árumintavásáron „a rendőri asszisztencia mellett működő felelőtlen elemek szurokkal bemázolták a magyar feliratú táblákat, hogy a külföldiek előtt úgy lássék, mintha Szabadkának nem lenne magyar lakossága”. A Bácsmegyei Napló emiatt élesen támadta a szabadkai rendőrséget, valamint azt is szóvá tette, hogy a város rendőrfőkapitánya megtiltotta a rendőrség magyarul tudó tagjainak, hogy a magyar ügyfelekkel anyanyelvükön érintkezzenek. Ez a támadás súlyos következményekkel járt.

„A szabadkai rendőrség főkapitánya, Horvát Szvetkó, akit büntetésből helyeztek nemrég Szabadkára, csütörtök este [1925. október 22-én] maga elé idézte dr. Dettre Jánost, a Bácsmegyei Napló főszerkesztőjét. Rövid kihallgatás után közölte a főkapitány, hogy negyedórán belül el kell hagynia Jugoszlávia területét, ahova soha többet nem térhet vissza, mert a jugoszláv határőrök ott lövik agyon, a kulisszák, a világosítás, a sűgőlyuk rejtélyeit is. Ő sohasem kerül meg az időszerezésért, és mindig a nagy művek beláthatatlan gazdagságából merít.”

A most megjelent posztumusz tanulmánykötet, a *Színházi jövés-menés* azokból a tudományos tanácskozásokon elhangzott szövegekből állt össze, amelyeket az MTA Irodalomtudományi Intézete és az újvidéki Bölcsészettudományi Kar Magyar Tanszéke évi rendszerességgel tartott a hetvenes évek derekától, s amelyeken Gerold rendszeresen magyar és vajdasági magyar drámairodalmi kérdésekben értekezett. Például olyasmiről, hogyan vonul végig a nyelv a drámában (és a színpadon) *Az ember tragédiájától* Parti Nagy Lajos *Tisztújítás*-átírásáig (Nagy Ignác műve nyomán); hogyan reflektálódik a természet vagy a tudomány (drámai motívumként) a magyar dramaturgiában; mit jelentenek a mítoszok a drámákban; de nem hagyta szó nélkül a diktatúra és a színház viszonyát sem. Foglalkoztatták „könnyedebb” témák is, mint például a sport vagy az utazástoposz a drámában (és a színházban) Ottlik, Mándy, Esterházy, Darvas, Kukorelly, Egressy Zoltán... darabjaiban. És sorjázna az olyan opusok elemzéseit, mint Eörsi István, Spiró György, Háy János... vagy Deák Ferenc, Tolnai Ottó, Gobby Fehér Gyula,

könyv

A TUDÓS SZÍNIKRITIKUS

Gerold László posztumusz kötetéről

Bordás Győző

Gerold László: *Színházi jövés-menés*, Forum Könyvkiadó Intézet, 2019

Több hosszabb szövegből kiragadott sommás vélemény arról, milyenek látták a színikritikus és teatrológus Gerold Lászlót (1940–2016) magyarországi, illetve itteni írásai, kortársai.

Nánay István: „Gerold egyszemélyes intézmény. Kivesző példány. Ma, a szakosodás embertelen és lélektelen – végső soron értelmetlen – túlhajtásának korában valaki vagy tudós, vagy kritikus. Ő mindkettő.”

Koltai Tamás: „És Te aztán tudtál fölfedezni! Mindannyian Tőled tanultunk egy kicsit. No jó, előnyben voltál velünk szemben, mert amíg mi komoly és általában sikertelen erőfeszítéseket tettünk, hogy időnként eljuthassunk a világszínházba, hozzád rendszeresen eljárt a világszínház. Ruccanásnyi távolságra, országhatáron belül. A belgrádi Bitef... a kinyíló Európát jelentette számunkra... Te közvetítetted nekünk első kézből a színházi Európát.”

Spiró György: „Fölvívt ’82 februárjában, milyen magyar előadást javasolnék a Bitefre, ahová magyarokat ritkán szoktak meghívni. Mondtam neki: föltétlenül menjen el Varazsra, ahol a kaposvári színház hamarosan a *Mara/Sade* előadását játssza vendégként Ács János rendezésében, s valamivel bírja rá a Bitef vezérkarát, hogy megnézzék, mert ilyen fantasztikus előadást még nem láttak.” Gerold elvitte Varazsra a szemle európai hírű szakértőt, megírta véleményét az előadásról, és azután a belgrádi szakemberek „hisztérikusan követelték”, hogy a magyaroknak minden évben találjon egy-egy olyan előadást, amely illeszkedik a belgrádi (világ)fesztivál profiljához.

A vajdaságiak közül pedig idézzük egykori mentorát, *Szeli Istvánt*, majd kortársát, *Bányai Jánost*. Szeli szerint: „Rá kell mutatnunk Gerold irodalmi műveltségének természetére, hogy a kultúra organikus fejlemény... Tanulmányainak különös értéke éppen abban rejlik, hogy belőle nemcsak a hasonló munkát végző professzionista kutató, hanem a nem szakmabeli olvasó is kiérzi a keresés izgalmait, feszültségét, személyes drámáját, de a meglelés örömeit is.” Bányai szerint a színikritika és a színházi tanulmány komplex kulturális műfaj: „...mert, mint művelője, Gerold László alapos szakmai, irodalmi és művelődéstörténeti ismeretekkel rendelkezik... sőt ismeri a színpadi technika, a kulisszák, a világosítás, a sűgőlyuk rejtélyeit is. Ő sohasem kerül meg az időszerezésért, és mindig a nagy művek beláthatatlan gazdagságából merít.”

A most megjelent posztumusz tanulmánykötet, a *Színházi jövés-menés* azokból a tudományos tanácskozásokon elhangzott szövegekből állt össze, amelyeket az MTA Irodalomtudományi Intézete és az újvidéki Bölcsészettudományi Kar Magyar Tanszéke évi rendszerességgel tartott a hetvenes évek derekától, s amelyeken Gerold rendszeresen magyar és vajdasági magyar drámairodalmi kérdésekben értekezett. Például olyasmiről, hogyan vonul végig a nyelv a drámában (és a színpadon) *Az ember tragédiájától* Parti Nagy Lajos *Tisztújítás*-átírásáig (Nagy Ignác műve nyomán); hogyan reflektálódik a természet vagy a tudomány (drámai motívumként) a magyar dramaturgiában; mit jelentenek a mítoszok a drámákban; de nem hagyta szó nélkül a diktatúra és a színház viszonyát sem. Foglalkoztatták „könnyedebb” témák is, mint például a sport vagy az utazástoposz a drámában (és a színházban) Ottlik, Mándy, Esterházy, Darvas, Kukorelly, Egressy Zoltán... darabjaiban. És sorjázna az olyan opusok elemzéseit, mint Eörsi István, Spiró György, Háy János... vagy Deák Ferenc, Tolnai Ottó, Gobby Fehér Gyula,

Végl László... drámáinak dramaturgiai boncolgatása.

A kötetben mintha háttérbe szorult volna gazdag színikritikusi tapasztalata, mert benne az irodalom, főként pedig a drámatörténet jó ismerője szólal meg, aki biztos kézzel tapint rá a drámákban felmerülő kérdésekre, mi és mit indokol, vagy éppenséggel a hatalom által mi a kifogásolt (veszélyes?). Szövegeknyvekből, rendezői példányokból indul, hogy rámutasson arra is, miért vannak lappangó, még ma is bemutatásra váró kockázatos darabok. Tanulmányainak erős művelődéstörténeti vonatkozásai is kimutathatók, hiszen a hagyomány, a színjátszás, a drámaírás egymásra hatásának a szükségessége szólal meg bennük. Az időszerezés pedig egyszerre felidézés is. Kötete jelentősége többek között abban is keresendő, hogy elfeledett vagy kevésbé ismert adatokat, tényeket tár fel a magyar és a vajdasági magyar drámaírás múltjából (és talán még jelenből is).

Felvetődik kötet kapcsán, honnan van ekkora drámairodalmi és színházi tapasztalata. Erre a válasz, hogy szinte maradéktalanul begyűjtötte az elmúlt ötven évben, sőt a régebben megjelent magyar, szerb, horvát és szlovén nyelvű könyveket, amelyek jelentős részéről recenziót is írt elsősorban színházi folyóiratoknak, emellett számos recenziója jelent meg a *Híd*-ban vagy a budapesti *Élet és Irodalomban*. Ugyancsak nem mellékes, hogy Gerold elejétől fogva nézte a belgrádi Bitef előadásait, sokszor zsűrizett, és válogatója volt a Sterija Játékoknak, követte a sarajevói kis- és kísérleti színházak fesztiválját éppúgy, mint a pécsi országos szemlét vagy a határon túli színházak kisvárdai fesztiválját... Itthon Sterija-díjjal, Magyarországon Palládium-díjjal jutalmazták színikritikusi és tanulmányírói munkásságát.

Most közölt tanulmányainak kötetbe szerkesztését többször is említette, de ebben váratlan halála megakadályozta. Pontosabban azt tervezte, ha lexikonának bővített, második kiadása is megjelenik, kötetbe rendezi ezeket az egyetemes magyar és vajdasági magyar drámairodalmi kérdéseket boncolgató tanulmányait. Erre az élettől már nem kapott időt.

Gerold László kötetét a színházzal profeszszionálisan foglalkozók, valamint a színházlátogatók és drámát olvasók is haszonnal forgathatják, mert a tanulmányok megdöbbentő darabismeretről tesznek tanúságot.

Ujjgyakorlat

Mándity Blanka

Kintöredék

Üvölt a kolomp,
Nem tekint a mába,
Naivan nem látja,
Milyen szép pipacs nyílik a nyárba.

Látom a vihar ferde szemét,
A veszedelem selyemkelméjét,
Méregcsorda ugrik belém,
Lángba borul minden erény.

Jajdul a zongora,
Tányéron csikorgó kés hangja,
Csüggedtség nyomora,
Nem mehetnek egyből a pokolba?

Gyötör, megbotlom egy földhátba,
Kín veritéke támad, tép,
Török a porcelánteríték,
Nyelősőbe lecsúszó töredék.

Hiába

Úgy érzem, süllyed a tovább,
Nincs holnap többé már,
csak a tapintatlan ocsmány.
Fényt nem csillant fogad,
Veszni hagyod sajátos dallamodat?
Fekete az,
Mit olykor színe miatt szerettünk,
Vízbe fulladt az,
Mi olykor csillogtatta a reményt előttünk,
Egykor széles mosollyal illetél,
És versenyre ettük a cseresznyét,
De már nincs több éjszaka,
Amelyre lerogyna a Hold sugara.

Sipirc

te köröm alatti kosz
mocskos bárányhimlő
lepedék a fogakon
tőled véres egy szempár

díszmezőket zengtem rólad
hittem, hogy nem vagy délibáb
művirággal áltattál
sárhányó nélkül esőben kár

Hajnali folyó 2

MI VAN A NAP MÖGÖTT

A tölgyfa aranyos-zölden ragyogott, ahogy a nap átsütött a levelei közt. Egész nap a fűben feküdtem, figyeltem a lombkorona finom hullámzását. A leveleken átsütő napfénytől foltos lett a bőröm.

Füledt, nyári nap volt, délután. A nagy melegben még a madarak is pihentek, csend szállt az egész környékre.

Ketten voltunk itthon: apa és én. Anya elutazott az egyik barátjának, a testvérem a pajtásánál aludt. Augusztusra minden barátom felszívódott: elmentek a nagyszüleikhez, nyaralni, vagy csak nem volt kedvük kilépni a házból, a hűvösből.

Apa a tornácon üldögélt, újságot olvasott, keresztretjévenyt fejtett. Néha odajött hozzám a tölgyfa alá, leült mellém, a hajamat simogatta, aztán visszament az újságjához.

Nekem van a legvonzóbb apukám a városban. A nők mindig zavartan nevetgélnek, és a hajukat igazgatják, ha apuval beszélnek. A testvérem óvó nénije apa társaságában mindig túl sokat és túl hangosan röhög, és gyakran érinti meg a mellkasát. Nyáron pedig, amikor az apám egy szál fűződrágában megy el a boltba, vagy locsolja a fűvet, az összes felsős lány lehajtott fejjel sétál el mellette. Egyszer még a legjobb barátom is azt mondta, hogy az apukám a legjobb pasi a városban, és ha nem az én apukám lenne, rámozdulna.

– Csak azért nem teszed, mert az én apukám? – kérdeztem vissza nevetve.

– Ez benne van a barátódkódexben – pattant fel, s komolyságot erőltetve magára, szavalni kezdte: – A legjobb barátó apja tabu.

– De rendes vagy, hogy betartod – röhögtem, s lerántottam fűbe. A tölgyfa alatt feküdtünk, beszélgettünk és nevtünk, míg hideggé nem vált a föld.

Sötétedésig maradtam kint, majd lezuhanyoztam, és felvettem a lila, pillangós

hálóingem. Nem voltam álmos, olvasni készültem.

– Hát te ébren vagy még? – hallottam meg hirtelen apa hangját. A szobám ajtajában állt, alakját szinte teljesen eltakarta az ajtófélfá.

– Nem tudok aludni – feleltem megilletődve.

– Én sem. – Apa kilépett az árnyékból, leült az ágyam szélére. – Mit olvasol? – mutatott a kezemben tartott könyvre.

– Stephen Kingtől a *Bilincsbent*.

– Nem komoly az még neked egy kicsit? – mosolygott kedvesen apa.

– Nekem tetszik – vontam vállat.

– Akarod, hogy felolvassak neked?

– Lehet? – derültem fel rögtön.

– Persze – nevetett apa. – Kiskorodban nagyon szeretted.

– Még mindig szeretem, csak már nem olvastok nekem.

– Hát most itt a soha vissza nem térő alkalom. Na, gyere, ülj ide az ölembe. – Boldogan fészkeltem be magam apa ölébe. Fejem a vállára hajtottam, átöleltem.

Lassan, nyugodtan olvasott, minden szót, minden betűt hangsúlyozva. Már nem apa ölében feküdtem egy füledt nyári éjszakán. Egy ágyhoz bilincseltek.

Elvittek a hangok.

Éreztem már ezt egyszer. Mégis, az érzés annyira új és ismeretlen volt. Mint amikor a kedvenc ételedet eszed egy új fűszerrel. Nem nyitottam ki a szemem, csak az érzésre koncentráltam. A mellemnél kezdődik. Végighalad a derekamon, csípőmön, a combom belső oldalán ér véget. Mintha valaki simogatna. De ez a mozdulat nem kedves, nem szeretetteljes. Követelőző. Akar valamit.

Fészkelődöm, kinyitom a szemem. A szobámban vagyok, az ágyamon fekszem. Libabőrös vagyok, nincs rajtam a hálóingem. S ott, a távolban, valahol fe-

lettem egy férfialak, akinek nem látom az arcát, de tudom, hogy ki ő: az apukám. Lassan szétfeszíti összeszorított lábaimat.

Abban a pillanatban, ahogy ezt megérem, a testem rándul egyet. Ezt ő is észreveszi, a szemembe néz.

– Ne félj – suttogja. – Jó lesz.

És már nincs szükségem arra, hogy megkérdezzem, mi lesz jó, mert apa lehúzza rólam a bugyimat.

Megint összerándulok, kapálózom és menekülnék, de lefog. Újra szétfeszíti a lábaimat, most sokkal erőszakosabban, mintha idegesíteném azzal, hogy nem azt akarom, amit ő.

– Engedd – mondja. És abban a pillanatban megszűnik a lánya lenni. Csak egy nemi szerv vagyok.

Fáj. Mint minden első tapasztalat. S ezen a nyári éjszakán, amikor olyan szépen ciripelnek a tücskök, és az apukám épp megerőszkol, csak arra tudok gondolni, hogy mennyire üres vagyok.

Nincs bennem semmi.

Talán a bőröm alatt még belső szerveim sincsenek, csak a mindent kitöltő üresség.

Apa szorítása a kezemen enyhül. Látom, ahogy mosolyog, közben az arca egy kisfiú arcává válik, aki megkapta álmai játékát karácsonyra.

Elenged, leszáll rólam. Ahogy kísétál a szobából, rám sem néz.

Még hosszú ideig fekszem ébren, hallgatom a tücskök ciripelését. Ugyanúgy fekszem, széttárt lábakkal, kicsavarodott karokkal, pedig már nem fog le az apukám.

Valami fáradt, lassú lüktetést érzek. Ez minden, amit apától kaptam.

A tücskök lassan álomba ringattak. Soha többé nem feküdtem a tölgyfa alá.

A szerző a Messzehangzó Tehetségek Alapítvány „Művész leszek! Tudós leszek!” ösztöndíjprogramjának támogatottja.

FAL

Nem vagyunk egyformák, de bizonyos dolgok összekötnek. Mindnyájan emberek vagyunk. Mindnyájunkat más és más vezet a fájdalomba és az örömbé, de maga a fájdalom és az öröm érzése közös.

Modern világban élünk, a jólét és a könnyebb élet szele szinte minden házfalán áthatolt. A jóléti társadalom pedig beleülteti az emberekbe megrendíthetetlen biztonságérzetét. A mai ember számára nehéz lehet elképzelni, mekkora létbizonytalanságban éltek ősei a középkorban. Akik nehéz időkben csak egymásra számíthattak.

Amint a veszély elhárult, és a nyomás nem kényszerítette őket összetartásra, mindenki a maga érdekeinek céltudatos hajhásza lett. Az a bizonyos fal már akkor elkezdte körbevenni az átlagembert. Amint a külső biztonság megszilárdul, a folyamat magával vonzza a belső, lelki biztonság megszilárdításának hamis érzetét is. Így vált könnyen sebezhetővé az ember.

Mindannyian megkaptuk a sorstól azt a különleges ajándékot, hogy létezésünk egyedi. A látásmód és a tudat individualitása lehetővé teszi, hogy az anyagi világról mindnyájunkban egyedi kép alakuljon ki. Vakság lett úrrá sokunkon, melybe a mindennapok monoton letargiája és az elidege-

nedés hajszolt bennünket. Az egyén nem képes józan, korlátolt tudatával a szépet szépnékné látni, és befogadni a jót. Érezni, ahogy az erők és az energiák munkálkodnak körülötte, pedig soha nem volt egyedül, és soha nem is lesz.

Vakká váltunk erre a végtelen és kifogyhatatlan energiaörvényre, mely körülvesz minket, karnyújtásnyira van tőlünk. Elszakadtunk attól, amittől színt várhatnánk a szürkeségbe. Az ember csak teng-leng a maga fogságában, szíve alatt kalitkába zárt lelkével, mely szomjasan kapkod az örvény felé éhes markával. Ám soha nem éri el, amire vágyott. Fal épült mindnyájunk köré, kövei lebonthatatlanok, mert az elidegenedés durva habarcsa tartja őket össze.

Tárd ki a tudatalattid kapuját, ülj le, és indulj el az úton...

Egy napon a lelkem elérte az energiaörvényt, kiengedtem kalitkájából, és áttörte a rideg falat a puszta akaratával. Egy órácskára kicsit kiléptem magamból. Egy órácskára nem kellett magamnak lennem. Szerettem úgy, ahogy szerethetnék mindennap. Karjaim kitártam a szélben, és ő táncba vitte megfáradt lelkemet. Nem kellett nyitva

tartanom a szememet, hogy láthassak. Ugyanaz vett körül a fényben, mint a sötétségben. Biztonságban voltam.

Nevetni vágytam, hogy elűzzek minden rosszat, mi belém szorult, mindent, amit másoktól átvettem. Nem fájt semmi, sem a múlt, sem a jelen, és azt éreztem, hogy soha többé nem is fog.

Csak éreztem az illatokat, éreztem, ahogy a fény átjár és feltölt. Fáklyát gyújtottak bennem. A lelkemből kiköltözött a sötétség.

Többé már nem tartott a földön semmi. Csak vitt magával a levegő, a zene, a hang, az érzés. Táncolni vágytam, és magamhoz ölelni a világot. Fel akartam fedezni mindent, hisz eddig vak voltam. Életerő és életöröm járt át, és először éreztem úgy, hogy nem a világ kárára születtem, hanem hogy alkossak.

Végtelen erő és gyönyörűség vesz körül mindnyájunkat, a világ tele van ragyogással, aranszínű fénnel, melyeket nem láthatunk, de biztosan lehetünk benne, hogy körülöttünk vannak. Ám szemünk nem nyílik meg mindaddig, amíg nem hagyjuk a lelkünket szárnyalni.

Szárnyalj, halandó, a mindennapok szürkeségében, kezdj el élni úgy, ahogyan eddig nem tetted, törj ki falaid árnyékából, és LÁSS...

Varga Noémi